

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра китайської філології

Кваліфікаційна робота магістра з китайської філології
на тему:

ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ВВІЧЛИВОСТІ В СУЧАСНІЙ
КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Студентки групи МПкит53-19

факультету сходознавства

денної форми навчання

освітньо-професійної програми

Галузевий переклад: китайська, англійська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.067 Східні мови та літератури

(переклад включно) перша – китайська

Заборовської Софії Михайлівни

Науковий керівник:

канд. філол. наук, доц. Любимова Ю.С.

Допущена до захисту

«___» _____ 2020 року

Завідувач кафедри

(підпис) Любимова Ю.С.
(ПІБ)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2020

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ВВІЧЛИВОСТІ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ.....	11
1.1 Ввічливість як провідна комунікативна категорія.....	13
1.2 Семантика поняття «ввічливість» в лінгвокультурі сучасної китайської мова: універсальне та культурно-специфічне значення.....	14
1.2.1 Лінгвокультурологічні особливості вираження категорії ввічливості в китайській мові.....	18
1.3 Теорія лінгвістичного функціоналізму в граматичній системі мови.....	20
1.3.1 Поняття «функція» та підходи тлумачення слова «від семантики» та «від форми».....	22
1.4 Функціонально-семантична категорія ввічливості в китайській мові	24
1.5 Теорія польових структур і поняття функціонально-семантичного поля у контексті вивчення категорії ввічливості в сучасній китайській мові.....	29
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2 МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАСОБІВ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ВВІЧЛИВОСТІ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ.....	34
2.1 Проблематика визначення поняття «ввічливість».....	34
2.2 Методика аналізу засобів реалізації категорії ввічливості в сучасній китайській мові.....	37
Висновки до розділу 2.....	39
РОЗДІЛ 3 ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ВВІЧЛИВОСТІ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ.....	41
3.1 Лексичні засоби реалізації категорії ввічливості у сучасній китайській мові.....	42

3.1.1 Звертання як засіб реалізації категорії ввічливості у сучасній китайській мові.....	42
3.1.2 Фрази-кліше та сталі вирази як засіб реалізації категорії ввічливості у сучасній китайській мові	45
3.2 Семантичні групи реалізації категорії ввічливості в сучасній китайській мові.....	53
3.3 Категорійні ситуації вираження семантики поваги в сучасній китайській мові.....	59
3.3.1 Повага до старших.....	59
3.3.2 Повага до родичів.....	61
3.3.3 Повага до керівника та колег.....	63
Висновки до розділу 3.....	65
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ДОВІДКОВОГО ХАРАКТЕРУ	75
РЕЗЮМЕ.....	76

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

ФСП – функціонально-семантичне поле

Фп – потенційна функція

Фр – результативна функція

ВСТУП

Сучасні дослідження мови та мовлення усе більше набувають міждисциплінарного характеру та зосереджуються на функціонуванні мови в різноманітних сферах суспільної діяльності. Мовознавці звертають увагу на міждисциплінарні поняття, теорії та категорії, однією з котрих є *категорія ввічливості*. Адже ввічливість, як складний соціокультурний феномен, впливає на успіх в комунікації (Болотнікова, 2017).

Ступінь ввічливого спілкування впливає на поведінку співрозмовників більше, ніж на сам зміст мовлення. Завданням ввічливої поведінки є переконати співрозмовника в позитивному ставленні до нього й викликати таку ж реакцію. На персональному рівні зворотна реакція повинна бути особистісною, на соціальному рівні – формальною. Н.І. Формановська постулює: «ввічливість – це абстрагована від конкретних людей етична категорія, яка отримала відображення й у мові, що, звичайно, варто вивчати лінгвістиці» (Формановская, 2007).

Мовленнєва ввічливість з погляду прагматики й граматики будь-якої мови – це важлива категорія, адже вона одна з основних категорій лінгвістичної прагматики, яка демонструє відношення між комунікантами. Про ввічливість йде мова, коли у процесі вибору стилістичного виразу, перевага надається тому висловленню, яке більш спрямоване на адресата й репрезентує повагу до нього. Це поняття визначається такими базовими параметрами: компетенція співрозмовників, соціальна природа, нещирість, дотримання прийнятих правил гри, вербалізація (Дзюбак, 2015).

Одним із визначень мовленнєвої поведінки є етикетність спілкування, що знаходить відбиток у новій лінгвістичній категорії ввічливості. Вперше ця категорія увійшла до сфери лінгвістичних досліджень у зарубіжному мовознавстві. Основи теорії ввічливості були закладені Е. Гофманом (1967) та Дж. Гумперцом (1982), їхніми послідовниками стали П. Браун, С. Левінсон

(1987) та інші. У вітчизняному мовознавстві існують спроби підходити до проблеми аспектуально: В. М. Литовченко (2000) реалізує намір дослідити структуру мовленнєвого етикету, О. М. Миронюк (2012) основну увагу зосереджує на його історії. Частково чи повністю питанням мовного етикету як складника категорії ввічливості присвятили свої дослідження О. М. Мельничук (2005), Є. В. Демченко (2007), О. С. Спаланчук (1995), В.М. Терещенко (2016), Ю. Д. Скрипник (2006), Я. К. Радевич-Винницький (2006), С. К. Богдан (1998), Е. С. Вєтрова (2015), Н. М. Журавльова (2012), М. Г. Стельмахович (1997), С. Т. Шабат (2013) лише принагідно звертаються до граматичних аспектів вираження ввічливості. Дослідженням реалізації категорії ввічливості в китайській мові займалися Ван Цзинлінь (1996), Мао Л. (1994), С.Ю. Глушкова (2010), Г.К. Гузатова (2016), Н.З. Баширова (2010) та інші.

А.П. Болотнікова зазначає, що реалізація ввічливості в мові – це дещо більше, ніж звичайне використання окремих одиниць у конкретних комунікативних ситуаціях, це побудова цих ситуацій. Ввічливість, як одна із форм демонстрування національного менталітету, тісно пов'язана зі структурою мови, вона пояснює поведінку мовної особистості. Також, ми погоджуємось з її думкою, що ввічливість – це теж мовна реалізація комунікативної інтенції мовця, планування й моделювання за допомогою мовних індикаторів комунікативної стратегії з метою досягнення ефективності спілкування (Болотнікова, 2017).

Особливості китайської категорії ввічливості обумовлені різними факторами: лінгвістичними, соціальними, культурними, тощо. Категорія ввічливості є невід'ємною складовою будь якої лінгвокультури, в тому числі китайської. Проте, не дивлячись на існування робіт, присвячених цій категорії, залишається безліч проблем у мовознавстві, зокрема проблематика дослідження засобів реалізації ввічливості у китайському мовленні.

Актуальність теми роботи зумовлюється необхідністю дослідження та поглиблення знань про категорію ввічливості, а саме засоби її реалізації у сучасній китайській мові. Актуальність теми дослідження пояснюється зростанням дослідницького інтересу до вивчення категорії ввічливості в сучасній китайській мові. Функціональний підхід до дослідження продиктований спрямованістю сучасних лінгвістів на пошук зв'язку у мові між мовцем та мовленням.

Мета роботи полягає у дослідженні засобів реалізації категорії ввічливості в сучасній китайській мові.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких конкретних **завдань**:

- уточнити сутність категорії ввічливості як загальномовної категорії і закономірність її відображення в сучасній китайській мові;
- визначити сутність поняття "ввічливість" як комунікативної та функціонально-семантичної категорії;
- визначити, проаналізувати засоби реалізації ввічливості в китайській мові ;
- систематизувати лексико-синтаксичні засоби реалізації ввічливості в сучасній китайській мові.

Об'єктом дослідження виступає категорія ввічливості у сучасній китайській мові.

Предметом дослідження є засоби реалізації категорії ввічливості у сучасній китайській мові.

Матеріалом для дослідження слугували 10 листів офіційно-ділового стилю, обраних методом суцільної вибірки, 115 словарних одиниць з китайських лексичних та фразеологічних словників, 15 зразків живого мовлення .

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети і завдань дослідження в роботі застосовано *загальнонаукові методи* (дедукція, аналіз, описовий метод) для визначення теоретичних засад дослідження категорії

ввічливості в китайській мові та низку *спеціальних лінгвістичних методів*, що включають: *структурний аналіз*, *функціональний аналіз* – для виявлення і характеристики засобів і способів реалізації ввічливості, а також їхнього функціонування у мовленні; *лінгвокультурологічний аналіз* – для з'ясування та аналізу культурно значущої інформації у текстових утвореннях; *контекстуальний метод* – для виявлення значень мовних одиниць, що реалізуються в конкретній ситуації спілкування; *семантико-стилістичний метод* – для виявлення комунікативної інтенції мовця, смислових відтінків значень і прийомів створення ввічливості на різних рівнях мови; *компонентний метод* – при аналізі та зіставленні лексичних одиниць, які мають однакову семантичну спільність; *метод суцільної вибірки* забезпечив вибір прикладів реалізації категорії ввічливості в сучасній китайській мові.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що в роботі *вперше* здійснено опис лексико-синтаксичних засобів реалізації категорії ввічливості в сучасній китайській мові та розподілено їх за ФСП.

Уточнено сутність поняття ввічливості як загальномовної категорії і її роль в сучасній китайській мові.

Висвітлено поняття "ввічливість", як комунікативну та функціонально-семантичну категорію сучасної китайської мови.

Виявлено та схарактеризовано лексико-синтаксичні особливості реалізації ввічливості у китайськомовному дискурсі.

Систематизовано лексичні, синтаксичні та граматичні засоби, які слугують засобами реалізації категорії ввічливості в сучасній китайській мові.

Вперше в синології схарактеризовано підкатегорії засобів реалізації поваги до різних груп суспільства.

Практичне значення одержаних результатів пов'язані з тим, що матеріали цієї роботи можуть бути застосовані у програмі вивчення семантики та функціональної граматики китайської мови у розділі «Функціонально-семантична категорія ввічливості», «Засоби реалізації

категорії ввічливості в китайській мові», а також у програмі вивчення лінгвокультурології китайської мови у розділі «Лінгвокультурологічні особливості вираження ввічливості в сучасній китайській мові» або у тлумачному словнику сучасної китайської мови, як пояснення ввічливості. Також на заняттях з китайської мови у ВНЗ та школах з вивченням східних мов.

Апробація основних положень та результатів дослідження здійснена на Міжнародній студентській науково-практичній конференції «Ad orbem per linguas До світу через мови» (Київ, 2020)

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків до кожного з них, загальних висновків, резюме та списку використаної літератури.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми, розкрито її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, розкрито наукову новизну дослідження та практичне значення.

Перший розділ присвячений аналізу теоретичних засад дослідження категорії ввічливості у сучасній китайській мові, розкрито особливості цієї категорії з точки зору лінгвокультури, проаналізовано загальне поняття ввічливості, досліджено категорію ввічливості в китайській мові як функціонально-семантичну, визначено особливості формування категорії ввічливості в сучасній китайській мові в світлі функціонально-семантичних полів.

Другий розділ присвячений методологічним засадам дослідження лінгвістичної категорії ввічливості в китайській мові.

Третій розділ присвячений аналізу й систематизації засобів реалізації категорії ввічливості в сучасній китайській мові.

У **загальних висновках** підбито підсумки проведеного дослідження категорії ввічливості та засобів її реалізації в китайській мові.

Список використаних джерел складається з 59 позицій, у тому числі 7 іноземними мовами, на які зроблено посилання в основній частині кваліфікаційної роботи. Повний обсяг роботи – 76 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ВВІЧЛИВОСТІ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

У сучасних лінгвістичних дослідженнях людський вимір – визначальний чинник, що характеризує мовну комунікацію. Під час комунікативної діяльності особистість використовує надбання життєвого і ментального досвіду, особливості сприйняття і мислення, інтереси тощо. Увібраний мовою людський чинник знаходить вираження у моральному і культурологічному аспекті, що регулює не лише міжособистісні стосунки, а й комунікацію в цілому. Одним із визначників мовленнєвої поведінки є етикетність спілкування, що знаходить відбиття у новій лінгвістичній категорії ввічливості (Дзюбак, 2015).

В «Етимологічному словнику української мови» *ввічливість* – це похідне утворення від (увіч) «наяву, в очі»... мабуть, спочатку означало «той, хто (завжди) перед очима» з подальшим семантичним розвитком «люб'язний, ласкавий, привітний, запобігливий». Оскільки первинною функцією багатьох етикетних знаків виступала демонстрація миролюбності, відсутності ворожості, агресивності, це повинен був засвідчити насамперед погляд людини. Спілкуючись (вітаючись, прохаючи про що-небудь, дякуючи, запрошуючи тощо), співбесідники дивилися у вічі один одному. (Болотнікова, 2017)

Дослідники вважають, що жінки вживають ввічливі форми частіше за чоловіків. Таку тенденцію можна пояснити відмінностями в психології чоловіків та жінок, на які звернув увагу сучасний італійський психолог А. Монтаорі. Чоловіки у процесі комунікації більш незалежні, адже саме ця риса, на думку Е. Вебер, є ключем до світу, зорієнтованого на статус, а жінки – взаємозалежні. Чоловіки зосередженні на завданні, тоді як жінки більшу увагу приділяють саме міжособистісним аспектам, тобто атмосфері

спілкування (Дзюбак, 2015). Своєрідність кожного народу виявляється перш за все у спілкуванні. Ефективність взаємодії передбачена не лише вмінням граматично правильно висловлюватися й послуговуватися формулами мовного етикету, але й знанням національно-культурної специфіки вербальної й невербальної поведінки, соціокультурних норм, доміантних стратегій і тактик комунікації. Увічливість є відображенням національного менталітету. (Болотнікова, 2017)

Н. М Дзюбак вважає, що в східній культурі, на відміну від західної, ввічливість не є довільним актом, а відбиває соціальну ієрархію. У китайській мові існують рівні ввічливого спілкування: для близьких, сім'ї, друзів та для всіх інших людей. Крім того, існують різні мовні засоби для ввічливого поводження в залежності від статі, віку, соціального статусу, ступеня близькості та інших культурних чинників (Дзюбак, 2015).

А отже, категорія ввічливості – це поняття досить широке, що стосується багатьох сфер людської діяльності. У комунікації ввічливість – це характеристика мовної особистості, що передбачає знання та дотримання норм етикету в стандартних комунікативних ситуаціях. Зміст цієї категорії у конкретній мовній ситуації визначається як особистісними, так і суспільними чинниками. До особистісних відносимо такі, як: психофізіологічні особливості, соціальний статус, рівень освіченості тощо. До соціальних – ментальні та культурні особливості мовної спільноти, до якої належить мовна особистість (Дзюбак, 2015).

Теорія ввічливості у вітчизняному мовознавстві почала формуватися не так давно і відносить цю категорію до культурологічних понять. З цієї точки зору ввічливість є відбиттям етичних та естетичних ознак спілкування. У зарубіжному мовознавстві це поняття почали розглядати, перш за все, як соціальну характеристику особистості, що стала визначником вагомості комунікативного акту. Ми погоджуємось з думкою Н.М. Дзюбак, що категорія ввічливості – це функціонально-семантична категорія, план змісту

якої визначають значеннєві компоненти ввічливого спілкування, а план вираження – різнорівневі вербальні та невербальні одиниці, що служать для її репрезентації. Крім того, вважаємо, що комунікативно-прагматичні особливості увічливості та її індикаторів є важливим складником комунікативної компетенції (Дзюбак, 2015).

1.1 Ввічливість як провідна комунікативна категорія

На сьогоднішній день серед вчених існує безліч підходів до поняття «ввічливості» як відмічає Т. Холтгрейвс (2017), ввічливість не може бути розглянута тільки як набір правил, які визначають нашу поведінку. Навпаки, це дуже широке поняття, яке охоплює такі сфери наукових досліджень як антропологія, лінгвістика, соціолінгвістика, когнітивна психологія, прагматика та інші.

В «Тлумачному словнику російської мови» під редакцією С.І. Ожегова (1960), «ввічливість» визначається як дотримання правил пристойності, вихованості. Згідно зі словником антонімів Н.П. Колесникова (1972) поняття протилежні за значенням до слова ввічливість є грубість, некультурність і невихованість.

Будь яка форма людської комунікації – це культурно обумовлений процес, всі складники якого знаходяться в тісному зв'язку з культурно-національною приналежністю учасників комунікації. При обміні інформацією в процесі комунікації відбувається постійне відтворення смислів, які будуть визначатися культурним та особистим досвідом кожної людини, що ускладнює комунікацію, тому що за однаковими словами в різних культурах можуть стояти різні концепти. Відповідно уявлення комунікантів як потрібно виражати ту чи іншу комунікативну категорію можуть відрізнятися в залежності від приналежності учасників спілкування до тої чи іншої національності (Будковська, 2008).

На думку Т.В. Лариної, комунікативна поведінка вербальна та невербальна має свої національно-специфічні особливості не тільки через різні засоби комунікації, а ще й через різницю в механізмі їх вибору (Ларина, 2009)

Базуючись на визначеннях культурно обумовленої категорії ввічливості можна виділити її характеристики:

- 1) існує на рівні когнітивної бази людини;
- 2) притаманна групі людей, які на лежать до певної культури;
- 3) залежить від картини світу, системи стереотипів, цінностей чи уставів та інших культурних особливостей учасників комунікативного процесу;
- 4) визначає комунікативну поведінку учасників спілкування;
- 5) здатна впливати на успішність чи неуспішність комунікації.

1.2 Семантика поняття «ввічливість» в лінгвокультурі сучасної китайської мови: універсальне та культурно-специфічне значення

В сучасній лінгвістиці не існує єдиної точки зору на категорію ввічливості. Г.Р Власян виділяє такі підходи і концепції ввічливості : ввічливість як мовленнєві правила, як етична категорія, як оцінка статусу людини, як збереження особистості. При цьому Г.Р Власян відмічає, що не дивлячись на універсальність, категорія ввічливості має етнокультурну специфіку (Власян, 2011).

В українській лінгвокультурологічній традиції в основі розуміння категорії ввічливості є її філософське розуміння. Це моральна якість особистості, яка характеризує її поведінку та відношення до інших людей, з точки зору загальноприйнятих людських цінностей. На думку Н.І Формановської, яка досліджувала категорію ввічливості в вітчизняній лінгвістиці, ввічливість – це прояв поваги до адресата, це соціально-

культурний компонент спілкування, пов'язаний з мовленням, це моральна якість, що характеризує поведінку людини. Вербалізацією ввічливості є мовленнєвий етикет (Формановская, 1989).

Різні трактування ввічливості в україномовній традиції базуються на тому, що власне ввічливість це прояв поваги, як моральна якість людини, яка пов'язана з мовленнєвою поведінкою, направленою на гармонізацію соціальної взаємодії. Така поведінка вербалізується за допомогою різних мовних засобів, так званих формул ввічливості (Шабан, Хомутова, 2019)

Глибока повага як головний мотив ввічливості в китайській культурі спілкування виражається в прославленні людей та речей, таким чином незнайомих людей можна називати дядьком чи тіткою. В китайському суспільстві виразити повагу легше вербально, тобто, застосувавши так звані мовленнєві формули ввічливості, ніж проявити невербально. Загалом китайці, відкрившись Заходу, більше дізналися про загально прийняті правила поведінки у європейському суспільстві, але для них важливішими залишаються власні китайські правила, яких має дотримуватись гість чи партнер іноземець приїхавши до Китаю. В сучасній китайській мові існують різні засоби вербалізації, такі як, пом'якшення значень, перифраз, ніжна метафора, також ввічливість в китайській мові проявляється використанням евфемізмів (заміною слів на менш грубе).

Ван Дань зазначає, що Китай має давні історичні та культурні традиції і відомий як «країна церемоній». Говорячи про ввічливість в китайській лінгвокультурі, не можна не згадати поняття 礼 *lǐ* ритуал та 俗 *sú* звичай. Китайський наставник Сунь Іжан з династії Цінь вказав, що ритуал та звичай – це два різних поняття; ритуал – це закони, правила та система, а звичай – це традиції. Дані поняття можуть використовуватись окремо, а також можуть бути об'єднані в один термін 礼俗 *lǐsú* (Ван, 2019).

В сучасному Китаї з'явився новий термін 礼俗 *lǐsú*, що в перекладі на українську означає «*ритуал та звичай*». Загалом, цей термін відноситься до ритуалів та звичаїв, які сім'я та суспільство встановлюють для людини на важливих етапах її життя, а також до соціального статусу та культурних якостей. В китайському соціальному контексті зв'язок між поняттями ритуалу та звичаю нерозривний та завжди був взаємодоповнюючим (Ван, 2019).

Термін 俗 *sú* в словнику «Сінхуа» інтерпретується як довгострокове формування в суспільстві звичаїв та традицій, етикету, звичок і тощо. Бачимо, що поняття 俗 *sú* *звичай*, співпадає за значенням зі словом «*звичай*» в українській мові. А у терміні 礼 *lǐ* в китайській мові є багато значень: 1) ритуал в суспільному житті, утворений моральними уявленнями, традиціями та звичаями, наприклад, весілля, церемонія, похорони; 2) правила поведінки, які є відповідними до інтересів правителя, наприклад, етикет та виховання. Термін 礼 *lǐ* в китайській мові може позначати різні терміни української мови, такі як «ритуал», «етикет», «церемонія» та «обряд».

У китайців повага до людей похилого віку вважається однією з вищих чеснот. Норми синівської шанобливості це дуже важлива частина китайської традиційної культури. Повага та милосердя до людей похилого віку вважаються кращими традиційними рисами багатьох народів та культур, ієрогліфічно це поняття 孝 *xiào* *повага до батьків*.

Верхня частина ієрогліфа 孝 *xiào* взята від 老 *lǎo* *літній, старий*. Нижня частина ієрогліфа 孝 *xiào* - 子 *zǐ* означає молодого чоловіка, який є нащадком старого. Верхня і нижня частини ієрогліфа 孝, поєднуючись, втілюють первісний зміст даного ієрогліфа: молода людина повинна завжди допомагати літнім і слабким, підтримувати людей похилого віку, прислухатися до настанов літніх, приділяти їм більше уваги, шанобливо

відноситись до старших, таким чином, кожен день люди похилого віку будуть життєрадісними.

Форма стародавнього ієрогліфа 孝 збігається за значенням з виразом 善事父母 *Shànshì fùmǔ* добре ставитися до батьків, тому 孝 *xiào* уособлює добрі справи і високі чесноти в стосунках між дітьми та батьками, це необхідна моральна якість і обов'язкове правило поведінки молодих людей, які допомагають правильно вибудовувати відносини з людьми похилого віку в сім'ї.

Щорічно 9-го числа 9-го місяця за місячним календарем в Китаї відзначають одне з чотирьох традиційних свят поминання предків – 重阳 *zhòng yáng*. Цей день також називають святом «подвійної дев'ятки», або 踏秋 *Tà qiū* – осіння поїздка на природу з обов'язковим підйомом на гору. У цей день люди зазвичай йдуть на прогулянку, щоб помилуватися краєвидом, здійснюють сходження на невисокі пагорби, насолоджуються цвітінням хризантем, пригощають один одного 重阳糕 *chóngyáng gāo* – п'ятишаровим пирогом, приготованим на пару до свята «двох дев'яток», п'ють 菊花酒 *júhuā jiǔ* – вино з хризантеми. Китайський уряд офіційно відзначив цей день як «день літніх людей», або «день поваги літніх людей».

Розглянувши поняття ввічливості в україномовній та китайськомовній лінгвокультурологічних традиціях, можемо стверджувати, що в даних культурах трактують ввічливість як повагу по відношенню до інших учасників комунікації і це універсальна характеристика даного поняття. Разом з цим кожна з традицій має своє культурно-специфічне розуміння цього поняття: в українській традиції ввічливість – це моральна якість людини, пов'язана з мовленнєвою поведінкою і направлена на гармонізацію соціальної взаємодії; в китайській традиції ввічливість – це м'якість внутрішня та зовнішня викликана правилами поведінки в суспільстві.

В ході розгляду лінгвокультурологічних традицій помітно, що багатогранність підходів до трактування ввічливості свідчить про те, що ця категорія вивчається з позицій різних наук: лінгвістики, філософії, етики, соціо-, прагма-, психо- та етнолінгвістики. Кожен з підходів вносить в свій внесок в розуміння даної категорії, але жоден з них самостійно не може пояснити та дати точний опис ввічливості.

1.2.1 Лінгвокультурологічні особливості вираження категорії ввічливості в китайській мові

Лінгвокультурологія – інтегративна галузь мовознавства, яка вивчає взаємозв'язок і взаємодію культури та мови в її функціонуванні. Культурна лінгвістика досліджує як різні мови з допомогою своїх особливостей виражають культурні концепти та моделі.

Ввічливість розглядається як набір стратегій або мовних моделей, які встановлюються комунікантами як соціально обумовлені норми поведінки, вербальні та невербальні в певній соціальній групі. Така група складається з людей, які об'єднані однією сферою діяльності, однаковими образами дій, мовної поведінки, цінностей.

Для сучасної лінгвістики характерне вивчення мови у сукупності з людиною, її свідомістю, мисленням, духовною і практичною діяльністю. У зв'язку з цим зростає науковий інтерес до дослідження мови в національно-культурному аспекті.

Науковці розглядали різні категорії через призму лінгвокультурології, категорія ввічливості одна з них. Питання мови та культури здавна цікавило вчених, але не дивлячись на це його обговорення триває вже близько двох століть і досі не вирішене.

Розглядаючи китайську мову, варто розглянути норми та особливості поведінки у поєднанні з мовленнєвими ресурсами. Кожна людина це носій

культури своєї країни, який приймає участь в процесі комунікації. Сам процес в кожній національній культурі індивідуальний, таким чином категорія ввічливості в різних країнах буде сприйматись по-різному. А власне ввічливість є невід'ємною частиною людського спілкування.

На сході ввічливість – це ставлення до людей вищих за статусом чи старших з повагою. Так чи інакше, подібне можна сказати про будь-яку іншу культуру. Люди повсюди завжди прагнуть бути ввічливими.

Щодо привітань в китайській мові використовуються лексичні вирази, які часто мають синтаксичну структуру запитання, зазвичай риторичного. в китайській культурі зустрічаються вирази, котрі не притаманні українському суспільству. Рідко можна почути певні фрази типу 你吃了吗? *Nǐ chīle ma? Ти поїв?* чи 你去哪儿? *Nǐ qù nǎr? Куди йдеш?* Для китайців ці запитання є абсолютно прийнятними, більше того вони вказують на те, що співрозмовник турбується про Вас і аж ніяк такі форми для китайців не можуть вважатися грубістю.

Ще одним важливим аспектом в формуванні будь-якої культури – це вибачення. Один вислів *Пробач!* в китайській культурі можна замінити декількома відповідниками, при тому з різним рівнем співчуття або вини: 对不起 *duìbuqǐ* *Пробачте!*, 不好意思 *bùhǎoyìsi* *Так незручно вийшло!*, 抱歉 *bàoqiàn* *відчувати себе винуватим.*

Також в китайській мові на комплімент прийнято відповідати самоприниженням типу «до похвали ще далеко, що ви...». І досить рідко зустрічаються ситуації коли представники китайської культури відповідають подякою. Це пов'язано з високим соціальним положенням співрозмовника.

Прощання – важливий і чітко оформлений акт у спілкуванні. Подальша взаємодія та майбутня перспектива між співрозмовниками визначаються характером вираження прощання. В китайській мові використовуються як суто китайське слово 再见 *zàijiàn* *Допобачення!*, так і запозичені слова 拜拜

báibái (з англ. *Bye-bye*) *Бувай!*, *慢走 mǎnzǒu* *Не поспішайте!*, *小心 xiǎoxīn* *Бережіть себе!* виражає турботу про співрозмовника, бажаючи йому хорошої дороги. Ці формули прощання також вважаються культурно залежними.

З погляду на існуючий матеріал, в будь яких мовах є ідентичні форми ввічливості, які не є культурно незалежними словами і можуть трактуватися будь якою мовою. Специфічні засоби вираження ввічливості відносять до культурно залежних, так як в контексті іншої мови вони не будуть сприйматися як ввічливі чи трактуватись однаково.

Для кращого розуміння тих чи інших мовленнєвих засобів, які виражають категорію ввічливості в сучасній китайській мові необхідно знати в яких ситуаціях використовуються ці засоби. Для цього, ми вважаємо, що варто розглянути категорію ввічливості в сучасній китайській мові за допомогою функціонального аналізу, оскільки ми визначаємо її як комплексну категорію.

1.3 Теорія лінгвістичного функціоналізму в граматичній системі мови

Розглянувши категорію ввічливості як семантичну категорію крізь призму лінгвокультурології ми вважаємо, що в нашій магістерській роботі слід застосувати функціональний аналіз, так як категорія ввічливості як і будь яка інша семантична категорія має певні функції у мові та виконує їх.

Ю.С. Любимова вважає, що лінгвістичний функціоналізм – один із найперспективніших сучасних напрямів дослідження мовної системи. Функціональний і структурний напрями лінгвістичних студій базуються на принципі системності, і саме тому необхідне виявлення специфічних форм і аспектів системності в межах кожного з них при вивченні об'єкта з огляду на його структуру та функції. Таким чином, акцентується призначення мовної одиниці, що й вирізняє цей підхід серед усіх інших. Констатуємо той факт,

що різні компоненти мовної структури неоднаково беруть участь у процесі комунікації, функціональна теорія отримує можливість класифікувати їх, адже класифікація будується на основі виконуваних цими компонентами функцій (Любимова, 2016).

Дослідники функціоналізму розмежовують *функціональну лінгвістику* і *функціональну граматику*.

Виникнення функціональної лінгвістики датують червнем 1976 р., коли було створено Міжнародне товариство функціональної лінгвістики у Франції, куди ввійшли такі вчені, як А. Мартіне, М. Мамудян, Ж. Мунен, Е. Бюйсанс, Дж. Харві та ін. Функціоналізм сформувався як альтернатива дескриптивізму Л. Блумфілда і глосематиці Л. Єльмслева. Великий вплив на появу цього напрямку мав осередок Празької функціональної лінгвістики.

Ідеї функціональної граматики пов'язані з традиціями різних національних шкіл, які єдині в тому, що мовна система є похідною від свого контексту, тобто від загальних властивостей і обмежень людського мислення і від умов міжособистісної комунікації, тому пояснення мовної форми вони пов'язують із зовнішніми факторами (Корольова, 2015)

Оригінальну концепцію функціональної граматики запропонували петербурзькі вчені на чолі з О. В. Бондарком (1980–1990), в якій розроблялися функціонально-семантичні поля (далі ФСП) незалежно від формальних класів і категорій задіяних у них мовних одиниць (Бондарко, 1987).

В основі кожного ФСП лежить певна семантична категорія - той семантичний інваріант, який об'єднує різні мовні засоби і обумовлює їх взаємодію. Кожен семантичний варіант в рамках одного ФСП пов'язаний з певними засобами формального вираження. ФСП – це двостороння змістовно-формальна єдність, що охоплює конкретні засоби даної мови з усіма особливостями їх форми і змісту. Для структури ФСП характерно співвідношення центру та периферії. Його ядро (центр) - одиниця мови,

найбільш спеціалізована для вираження даної семантичної категорії. Поняття центру і периферії ФСП пов'язані з більш загальною ідеєю центру і периферії в символній системі.

Ми погоджуємсь з думкою О.В. Бондарко, щодо ФСП та далі досліджуватимемо категорію ввічливості як функціонально-семантичну. Для цього необхідно проаналізувати поняття функції та теорії О.В. Бондарко про теорію тлумачення слів в залежності від їх форм та значення.

1.3.1 Поняття «функція» та підходи тлумачення слова «від семантики» та «від форми»

За О.В. Бондарком, в понятті функції як значення будь-якої одиниці мови варто розрізняти два аспекти – потенційний (Фп) та результативний (Фр). Функція в потенційному аспекті – це здібність одиниці мовлення до виконання певного призначення і до відповідного функціонування. Функція в результативному аспекті – результат функціонування даної одиниці у взаємодії з її середовищем, призначення її як досягнута в мові ціль (Бондарко, 1987).

Вказані аспекти поняття функції здавна мають відображення у лінгвістичному аналізі. Відношення між Фп та Фр багатогранні. З одного боку це відношення можливості та дійсності в рамках загально-цільового тлумачення «функції», з іншого боку – відношення каузації та її результату. Фр не прирівнюється до Фп тому, що Фп концентрує в собі загальні здібності одиниці мовлення в системі мови, в той час коли Фр в кожному конкретному випадку – це реалізація певної здібності в конкретному випадку мовлення.

Функціональна граматики О.В Бондарка протягом останніх десятиліть еволюціонувала. Найпершим її завданням було створення системи функціонально-семантичних полів (ФСП), сформованих на основі спільності категорійного змісту різнорівневих одиниць. Другим етапом теорії О.В

Бондарка та його послідовників стало дослідження (на підставі польової типологізації) функціонування складників функціонально-семантичних полів (ФСП) у тексті, мовленні, що зумовило залучення до ФСП власне мовленнєвих конструктів як периферійної сфери.

Функціональна граматики передбачає визначальну роль підходу «від семантики до засобів її вираження» як основної початкової позиції, яка обумовлює побудову граматики. Водночас в рамках основної позиції на різних етапах аналізу проводиться різноспрямований рух від семантики до форм та від форм до семантики, тобто від функцій до засобів та навпаки (Бондарко, 1987).

Провідна роль аналізу «від семантики до форм» в функціональній граматиці пов'язана з особливою значущістю даного напрямку для мовленнєвої діяльності мовця. В процесі формування фрази мовець мислить від смислу, який він хоче передати до засобів реалізації.

Напрямок «від форми до семантики» необхідний в будь якій граматиці, в тому числі функціональній, адже лише опора на форму дає можливість виявити та взяти до уваги значення, що виражаються в даній мові, зі всіма їх складнощами та непередбачуваною багатогранністю.

Обидва підходи доповнюють один одного в світлі розгляду їх у функціональній граматиці. Думка про необхідність «двостороннього підходу» в граматиці та про зв'язки між напрямками, які йдуть від форми та від значення давно досліджувалась лінгвістами. С.І Бернштейн ще у 1922 році писав про те, що початковою точкою синтаксичного дослідження повинен слугувати матеріал, що береться з фізично здійснюваного зовнішнього мовлення (Бернштейн, 1922).

Досліджуючи будь яку функціонально-семантичну категорію, необхідно проаналізувати засоби реалізації з огляду на теорію ФСП та тлумачення слова від його форми до значення. Функціонально-семантична категорія ввічливості в сучасній китайській мові не виняток. Тому ми

вирішили дослідити як реалізується категорія ввічливості реалізується в сучасній китайській мові, розділивши засоби реалізації на ФСП.

1.4 Функціонально-семантична категорія ввічливості в сучасній китайській мові

Мова – це кодова система, яка реалізується в процесі вираження людьми своїх бажань і потреб. Ця система з найдавніших часів була невіддільна від процесу спілкування людей і в даний час продовжує розвиватися, завдяки потребам спілкування. Процес спілкування, маючи двосторонній характер, постійно оперує кодами ввічливих форм.

Ввічливі слова, визначені формули важливих виразів ми можемо знайти в будь-якій мові. Зазвичай це результат історично накопиченого комунікативного досвіду і практики, синтез моральних норм, що відклалися в колективній свідомості народу. Особливості світогляду і культури, традиції держави, в якому важливу роль в усі часи відігравало таке поняття, як 礼, можна виявити, якщо звернути увагу на такий пласт лексики як «мова ввічливості» і на використання стратегій ввічливості.

Ввічливість – це функціонально-семантична категорія, у якій існують певні засоби реалізації. У різних культурах та мовах ці засоби можуть виражатися по-різному або бути однаковими. Одним із прикладів є те, що на Сході ввічливість – це повага до старших, до людей вищих за статусом чи становищем у суспільстві. Але те ж саме можна сказати про будь-яку іншу культуру.

У словнику "现代汉语词典" (1996) слову 礼貌 lǐmào «ввічливість» дано таке визначення: «мовленнєве вираження скромності і поваги». У китайській мові великий інвентар лексичних одиниць, що виражають категорію ввічливості. Це і окремі слова, і стійкі словосполучення, а також

звичні вирази. Розглянемо лише окремі одиниці, які є засобом вираження категорії ввічливості в сучасній китайській мові.

Одним з яскравих прикладів такого мовленнєвого вираження, на думку китайського лінгвіста Чжоу Фуцзюань, є звернення до родичів. Терміни спорідненості в китайській мові вже містять в собі якусь частку становості, ступінь поваги і порядок старшинства. З суто лінгвістичної точки зору ці терміни не є «ввічливими звертаннями», і тільки лише в процесі соціалізації такі звернення можуть бути розглянуті, як іменники для вираження категорії ввічливості (Иосифова, 2019)

Інший китайський лінгвіст Хун Чен'юй вважає, що категорія ввічливості може бути виражена двома групами лексичних одиниць: 敬词 «слова з відтінком поваги» і 谦词 «слова з відтінком скромності». До першої групи Хун Чен'юй відносить лексичні одиниці 令 lìng змушувати, 敬 jìng, 尊 zūn поважати, 谨 jǐn поважний, 贤 xián добродієць, 高 gāo високий, 大 dà старший, 宝 bǎo дорогоцінний, 玉 yù прекрасна (про жінку) або Ваш (ввіч.), 芳 fāng чесне ім'я, 华 huá величний, 圣 shèng святий, 清 qīng чистий, 拜 bài уклін, 奉 fèng підносити та інші. Другу групу складають такі слова, як 拙 zhuō тупий, 贫 pín, 寒 hán бідний, 微 wēi крихітний, 小 xiǎo малий, 浅 qiǎn мілкий, 薄 báo слабкий і т. д. (Иосифова, 2019)

Часто більшість китайських лінгвістів відносять до категорії ввічливості прикметники 好 hǎo добре, 美丽 měilì гарний, оскільки вони використовуються в ввічливих фразах, а також рахівне слово 位 wèi, яке має відтінок поваги.

В китайській мові виразити ввічливість можна за допомогою спонукальних дієслів. До прикладу: 请, 请求 qǐng, qǐngqiú зі значенням прохання, або 允许, 容许 yǔnxǔ, róngxǔ дозвіл, погодження, 呼吁 hūyù благати про допомогу.

Ма Цзяньчжун підкреслює, що з точки зору мовленнєвої психології в китайській мові велику роль у виборі слова, зокрема ж дієслова, з давніх часів грала і грає донині позиція мовця. Історично в Китаї склалася складна система ввічливої поведінки до вищих і нижчих людей по ієрархічній степені і разом з нею в мові оформилися відповідні групи дієслів: 对上类动词 «дієслова для вищої ієрархії» і 对下类动词 «дієслова для нижчої ієрархії» (馬建忠, 1989).

Говорячи про дієслова першої групи, визначаємо їх як дієслова, які «висловлюють дії, вироблені нижчим за соціальним статусом комунікантом щодо вищого або більш старшого за віком реципієнта, а також дії, що описують від третьої особи поведінку вищих за статусом людей». Відповідно, до дієслів другої групи відносяться ті, які «використовуються для опису дій, що здійснюються вищим за соціальним статусом комунікантом щодо особи нижчої за статусом або молодшої за віком» (馬建忠, 1989).

Так, до дієслів вищої ієрархії відносяться 拜 *bài* кланятись, 报 *bào* повідомляти, 报答 *bàodá* нагороджувати, 朝见 *cháojiàn* бути на високій аудієнції, 崇拜 *chóngbài* боготворити і інші. А до дієслів нижчої ієрархії такі, як 爱护 *àihù* оберігати, 保护 *bǎohù* захищати, 发布 *fābù* опублікувати, 抚慰 *fǔwèi* заспокоювати (馬建忠, 1989).

Цю ж тенденцію, тільки кажучи про тісний взаємозв'язок між національними особливостями мислення і сприйняття навколишнього світу і ієрогліфічним способом «фіксації» значення предметів і понять, відзначають і сучасні китаєзнавці. Вважається, що закладене в текст має властивість викликати у читача певні асоціації, багато в чому це було викликано самим характером листа з використанням знака-символу в якості не тільки лексичної, а й образно-символічної одиниці. Знак-символ народжував певні

асоціації, викликані властивим йому семантичним полем, щонайменше, частково схожим з семантичними полями асоційованих з ним знаків, а все це разом народжувало ієрархічно скоординовану структуру стійких і з першого погляду зрозумілих будь-якій грамотній людині асоціацій.

Питання про асоціативний зв'язок знаку з позначеною ним реалією має специфічний для Китаю аспект, хоча не унікальний за характером. Полягає він в строгому підборі слова в залежності від того, про кого або про що йде мова. Цей підбір завжди був підпорядкований «правилами координатної ієрархії»: наприклад, говорячи про кончину імператора, вживали інший термін, ніж той, яким позначали смерть звичайного аристократа, але останній термін не годився, якщо помирала проста людина. Відповідно варіювалися слова і в деяких інших випадках, що для китайської мови природно і закономірно. Слово - точніше, знак - має асоціативний ореол, який не завжди збігається з його семантичним полем. Семантика може бути однаковою, а асоціації можуть значно варіюватися. Але кожен грамотний китаєць добре знає, який знак необхідно використовувати в одному випадку, а який в іншому. Таким чином, слово, знак і реалії залишилися в історії китайської культури найтіснішим чином пов'язаними єдиним семантичним-асоціативним полем, що і дозволяє сьогодні говорити про специфіку китайського асоціативного мислення (Рудовская, 2010).

Так, в китайській культурі принципово важливо поняття «внутрішніх» і «зовнішніх» соціальних відносин, які задають залежність системи «особи» від ситуації спілкування. Під «зовнішніми» розуміються відносини між сторонніми людьми в ситуації випадкового або тимчасового контакту. А «внутрішні» відносини - це, по-перше, відносини, описані в конфуціанському етикеті: управляючий – робітник, батько – син, чоловік – дружина, старший – молодший, а також відносини «спільності», тобто відносини людей, пов'язаних спільною роботою, навчанням, проживанням в одному місті і т. д. і як відомо, культурно-специфічним для китайської культури виявляється той

факт, що «внутрішні» відносини між комунікантами вимагають більш високого ступеня ввічливості, ніж «зовнішні» (Рудовская, 2010).

Навіть одна і та ж ввічлива фраза, сказана людям різного соціального стану, може нести різне комунікативне навантаження в контексті спілкування. Наприклад, вітання 好 hǎo! При зверненні до начальника або до родича і близького друга.

Крім того, в китайській мові існує цілий набір кліше-побажань щастя, успіху, благополуччя, з якими прийнято звертатися до старшого покоління, разом з тим, в тій же ситуації старше покоління використовує вже інший визначений набір кліше-побажань, звертаючись до молодших за віком (Рудовская, 2010).

У зв'язку з цим Ма Цзянчжун вважає, що вживання тих чи інших форм мовленнєвого вираження стратегії ввічливості залежить в першу чергу від соціальної дистанції і відносної влади комунікантів і може бути наочно представлений в таблиці:

Рівень спілкування	Відносини між комунікантами	Вживання ввічливих виразів
Вищі – нижчі за статусом люди	Родич/чужий	Не вживаються /вживаються
Одного статусу	Родич/чужий	Можливе вживання
Нижчі – вищі за статусом люди	Родич/чужий	Вживаються

Ми вважаємо, що якщо вживати ввічливі слова, то слід враховувати відразу кілька факторів: обстановку, в якій відбувається спілкування, контекст спілкування і, що важливо, особистість того, до кого звертаєшся. Ввічливі фрази усувають труднощі спілкування, що виникають між незнайомими людьми і, як правило, їх вживання обов'язково на початку (您,

好 *Nín, hǎo* Здравствуйте) і наприкінці (再见 *Zàijiàn* До побачення, 好的 *hǎo de* Добре, 对不起 *duìbùqǐ* Пробачте, 谢谢 *xièxiè* Дякую) розмови.

Досліджуючи категорію ввічливості як функціонально-семантичну варто зазначити, що в кожному засобі реалізації ввічливості закладено значення слова, тобто, що саме воно означає, яку функцію виконує та в якій саме ситуації вживається дане слово чи словосполучення. Щодо останнього можемо стверджувати, що поняття ФСП це і є ситуація в якій вживається слово, що репрезентує ввічливість. Таким чином, ми надалі проаналізували як ФСП реалізується у вивченні категорії ввічливості у сучасній китайській мові.

1.5 Теорія польових структур і поняття функціонально-семантичного поля у контексті вивчення категорії ввічливості в сучасній китайській мові

О.В. Бондарко зауважує, "аналіз, спрямований від семантики, дозволяє вийти за межі простих і явних фактів, які давно вивчала граматики і звернутися до вивчення засобів більш складних, пов'язаних і взаємодією різнорівневих елементів" (Бондарко, 1987). Ю.С. Любимова вважає, що функціональна граматики передусім зорієнтована на опис закономірностей і правил функціонування граматичних одиниць, що беруть участь у передачі змісту висловлення, а також містить опис функцій мовних засобів не лише в напрямку від засобів до функцій, але й від функцій до засобів (Любимова, 2016).

Погоджуємось з думкою Ю.С. Любимової, що функціональна граматики передусім зорієнтована на опис закономірностей і правил функціонування граматичних одиниць, що беруть участь у передачі змісту висловлення, а також містить опис функцій мовних засобів не лише в напрямку від засобів до функцій, але й від функцій до засобів. Отже,

предметом функціональної граматики можна назвати закономірності функціонування граматичних форм у процесі комунікації, яка репрезентована такими комунікативними позиціями, як мовець і слухач (Любимова, 2016).

У дослідженні категорії ввічливості ми звернули до праць О.В. Бондарко, де автор розглядає функціонально-семантичне поле з точки зору системно-структурних ознак (Бондарко, 1987).

Співвідношення «семантична категорія – функціонально-семантичне поле – категорійна ситуація», компонент «категорійна ситуація» широко розповсюджений в різних напрямках лінгвістичної теорії, дві інші складові відображають запропоновану інтерпретацію теорії функціональної граматики.

Як зазначає О.В. Бондарко семантичні категорії (поняття) розглядаються в лінгвістичній літературі як варіанти високих рівнів абстракції в сфері смислового змісту. Вони виступають в різних видах та виражаються різними засобами однієї або різних мов. Категорії можуть відображати властивості і відношення реальної дійсності в сприйнятті людини, а також мають опору на мову (Бондарко, 1987).

Говорячи про функціонально-семантичне поле О.В. Бондарко висуває пояснення, що ФСП – це групування взаємодіючих засобів мови, які виражають варіанти певної семантичної категорії. Зазначається про семантичну категорію в її мовному вираженні, представленому в системі різнорівневих засобів мови. Таких як граматичні (морфологічні, словотвірні) та лексичні засоби. Поняття поля поєднане з уявленням про простір. В умовному просторі функцій і засобів встановлюється конфігурація центральних та периферійних компонентів поля, описуються зони перетину з іншими полями (Бондарко, 1987).

О.В. Бондарко розуміє, що в будь-якій системі є ознака цілісності. Але її прояви в різних системах можуть відрізнятися суттєвими особливостями. В

ФСП дана ознака характеризує наявність поля, що базується на певній семантичній категорії (Бондарко, 1987).

Ми погоджуємося з теорією О.В. Бондарко та вважаємо, що категорію ввічливості в сучасній китайській мові необхідно досліджувати з точки зору ФСП. А саме проаналізувати семантичні групи слів, якими може реалізуватися категорія ввічливості.

Висновки до розділу 1

1. Культурна специфіка в розумінні ввічливості базується на культурних цінностях тієї чи іншої культури, таких як відношення до часу та простору, діяльності та спілкування. Категорія ввічливості – це поняття досить широке, що стосується багатьох сфер людської діяльності. У комунікації ввічливість – це характеристика мовної особистості, що передбачає знання та дотримання норм етикету в стандартних комунікативних ситуаціях. Зміст цієї категорії у конкретній мовній ситуації визначається як особистісними, так і суспільними чинниками. До особистісних відносимо такі, як: психофізіологічні особливості, соціальний статус, рівень освіченості тощо. До соціальних – ментальні та культурні особливості мовної спільноти, до якої належить мовна особистість.

2. Зазначимо, що теорія ввічливості у вітчизняному мовознавстві почала формуватися не так давно і відносить цю категорію до культурологічних понять. З цієї точки зору ввічливість є відбиттям етичних та естетичних ознак спілкування. У зарубіжному мовознавстві це поняття почали розглядати, перш за все, як соціальну характеристику особистості, що стала визначником вагомості комунікативного акту. Ми виходимо з того, що категорія ввічливості – це функціонально-семантична категорія, план змісту якої визначають значеннєві компоненти ввічливого спілкування, а план вираження – різнорівневі вербальні та невербальні одиниці, що служать для її

репрезентації. Крім того, вважаємо, що комунікативно-прагматичні особливості увічливості та її індикаторів є важливим складником комунікативної компетенції, що формує комунікативний імідж мовця.

3. Проаналізувавши категорію увічливості в китайській мові з точки зору лінгвістичних засобів, культурологічних особливостей, ми дійшли висновку, що категорія увічливості універсальна, проте її компоненти не завжди та не у всіх мовах функціонують однаково, можуть виражати та мати зовсім різне значення. Виявлено, що існують схожі лексичні засоби вираження увічливості, які ще називають культурно незалежними. В процесі міжкультурної комунікації необхідно брати до уваги культурні особливості мови, правильно користуватися сталими виразами, так як норми увічливості в одній мові можуть сприйматися як прояв грубості в іншій.

4. В китайській мові реалізація категорії увічливості має свої специфічні особливості:

- 1) ряд слів, які використовуються в мові, вже мають відтінок поваги;
- 2) існує спеціальна група слів для увічливого і шанобливого звернення до родичів і людей у віці;
- 3) вживання тих чи інших увічливих слів у мові залежить від конкретної ситуації, контексту спілкування і соціального статусу комунікантів;
- 4) використання увічливих слів на початку і в кінці розмови є стійкою формою спілкування.
- 5) Категорія увічливості функціонує у мові як повага, шанобливе ставлення до людей.

5. У висновку зазначимо, що категорія увічливості є однією з центральних не тільки у структурі соціального спілкування людей, що репрезентується вербальними й невербальними засобами, але й структурі етикетно-мовної комунікації. Вивчення та дослідження категорії увічливості як функціонально-семантичної є одним із завдань нашої магістерської

роботи. Вона є комунікативною категорією, для реалізації якої використовуються як марковані мовні форми, так і форми, етикетний статус яких одержує прагматичну інтерпретацію відповідно до параметрів у конкретній комунікативній ситуації. Категорія ввічливості в китайській мові має свої специфічні особливості. Перш за все існує ряд слів, які використовуються в мовленні і уже мають значення поваги. Ще одною яскравою особливістю є те, що існує спеціальна група слів для ввічливого та поважного звернення до родичів та старших людей. Важливо, що використання тих чи інших ввічливих слів в мовленні залежить від конкретної ситуації та соціального статусу комунікантів. Використання ввічливих слів на початку та наприкінці розмови може бути сталою формою спілкування. Категорія ввічливості функціонує у мові як повага, шанобливе ставлення до людей.

6. Висвітливши, поняття функціонально-семантичної категорії та проаналізувавши теорію польових структур О.В. Бондарко, ми дійшли висновку, що категорія ввічливості у сучасній китайській мові це не лише комунікативна, а й функціонально-семантична категорія. Вона має свої засоби реалізації, їх вживання залежить від того яка буде ситуація, тобто у різних ФСП можуть застосовуватися різні засоби. Категорія ввічливості функціонує у мові як повага, шанобливе ставлення до людей.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАСОБІВ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ВВІЧЛИВОСТІ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Феномен інтересу до ввічливості як соціальної, так і лінгвістичної зростає за останні три десятиліття, про що свідчать цифри статей, що з'являються на цю тему в міжнародних журналах та монографіях. Ввічливість розглядається з точки зору етикету. Мовне спілкування вважають одним з найважливіших видів людської діяльності. Ввічливість є обов'язковим елементом цього спілкування, що забезпечує рівне, успішне та безконфліктне його протікання. Будучи однією з базових складових міжособистісного спілкування, ввічливість є найбільш важливим регулятором поведінки людини, необхідним для досягнення ефективної соціальної взаємодії.

У лінгвістиці ввічливість аналізується або в плані дослідження загальних стратегій поведінки, або в плані з'ясування специфіки вираження позитивного відношення до людини на матеріалі мовленнєвих актів у конкретній мові (вибачення, подяка, комплімент, висловлювання співчуття і тощо) (Безноса, 2007).

2.1 Проблематика визначення поняття «ввічливість»

Ввічливість як характеристика комунікативної поведінки неодноразово ставала об'єктом наукових досліджень лінгвістів, однак існує цілий ряд аспектів, пов'язаних з категорією ввічливості, які заслуговують більш детального розгляду. Зокрема, досі не сформульовано достатньо повного визначення поняття «ввічливість» і не описаний цілий пласт лексики, який відображає різні типи і інструменти ввічливої поведінки людини.

У тлумачному словнику української мови поняття «ввічливість» трактується як дотримання людиною правил пристойності, виявлення уважності, люб'язності, чемності.

Розрізняють *офіційну, ритуально-обрядову та побутову ввічливість*. *Офіційна ввічливість* характерна для ділового спілкування на службовому, юридичному, державно-управлінському рівнях. Не має індивідуально-особистісного характеру, є емоційно нейтральною. *Ритуально-обрядова ввічливість* регламентується сукупністю форм для вживання під час традицій, урочистих зустрічах, релігійних обрядах. *Побутова ввічливість* характерна для епізодичного короточасного спілкування в різних рутинних ситуаціях.

Також ми зауважуємо, що існують інші класифікації поняття ввічливості. Одну з таких класифікацій наводять науковці Пенелопа Браун та Стівен Левінсон (Brown, Levinson, 1987). Вони представляють своє дослідження як частину лінгвістичного проекту демонстрації універсальних засобів мови; вражаючи паралелі ввічливості між двома неспорідненими мовами показує, що хоча вирази ввічливості можуть сильно відрізнятися від однієї культури до іншої, проте основна ієрархія стратегій ввічливості не є специфічною для культури.

Згідно з основними положеннями теорії Браун-Левінсона, сенс ввічливості полягає в збереженні «соціальних облич» (публічного образу) комунікантів. Соціальне «обличчя» автори поділяють на позитивне і негативне. «Позитивне обличчя» пов'язане з бажанням індивіда отримати схвалення і позитивну оцінку з іншого боку в процесі комунікації, в той час як «негативне обличчя» проявляє бажання невтручання в свободу його дій з боку інших осіб (Brown, Levinson, 1987).

Л.П. Боть вважає, що ввічливість є відносним поняттям, яке визначається правилами, прийнятими в різних ситуаціях спілкування: те, що вважається ввічливим в одному комунікативному контексті, може бути нейтральним у другому та неприйнятним у третьому. Комунікативний

контекст, який впливає на визначення маркованості за атрибутом ввічливості та вибір форми висловлювання, включає наступні суттєві ознаки ситуації спілкування: 1) ступінь соціально-психологічної дистанції (далека, близька); 2) умови спілкування (офіційні, неофіційні, невимушені); 3) стосунки між комунікантами (рівні, вищі, нижчі) (Боть, 2008).

В китайській мові слово поняття ввічливість 礼貌 *lǐmào* є обширним та несе у собі розуміння низки таких понять, як 尊敬 *zūnjìng* *повага до людей*, тому що у Китаї існує культ старшинства, відповідно повага до старших за віком чи статусом людей вважається проявом ввічливості. Поняття 行为 *xíngwéi*, 举止 *jǔzhǐ* *поведінка*, як відгалуження розуміння ввічливості, адже поведінка може бути як позитивною, так і негативною, але і це є певною формою розуміння ввічливий чи неввічливий перед вами розмовник.

Проте поняття 礼貌 *lǐmào* це не лише слова, які перекладаються як ввічливість, а низка слів у яких семантика виказує ввічливе ставлення у суспільстві. Частіше ввічливість виражається у офіційно-діловому стилі та епістолярному жанрі, але це не означає, що в житті ввічливість відсутня. Ми кожного дня користуємось безліччю слів, які є показом ввічливості.

До прикладу найпростіше слово 您 *nín* *Ви* у слові 您好 *nínhǎo* *Здрастуйте!* Власне семантика цього слова побудована таким чином, що воно є ввічливим. Схожу функцію несуть слова 请 *qǐng* *просити, звертатись з проханням*, у фразі 请问 *qǐngwèn* *дозвольте запитати*.

В ході дослідження нам довелося користуватись термінами, які мають переклад с китайської мови на українську і навпаки, але семантика цих понять відрізняється і сам переклад будується виключно з розуміння значення слова, а не прямий дослівний переклад. Наприклад, 客气 *kèqì* *ввічливість*, хоча дослівний переклад слова «дух прийому гостей». 面子 *miànzi* поняття «обличчя» відіграє важливу роль в китайському соціальному

етикеті. Без розуміння цього поняття важко зрозуміти більшість китайських ділових ритуалів. «*面子 miànzi обличчя*» - це оцінка суспільством того, наскільки людина відповідає соціальним нормам. Тут стає проблемою розуміння поняття *面子 miànzi* та його інтерпретації в українській мові як слів репутація, престиж або честь.

В цьому полягає деяка проблематика дослідження категорії ввічливості, лише після розгляду лінгвокультурологічного аспекту можна аналізувати категорію ввічливості як функціонально-семантичну.

2.2 Методика аналізу засобів реалізації категорії ввічливості в сучасній китайській мові

Для теоретичного та практичного узагальнення наукових фактів необхідні науково обґрунтовані методи дослідження. Для наукового дослідження необхідна спеціальна методологія, що допомагає провести чіткий аналіз роботи та досягти поставленої мети. Лінгвістика як наука у історії розвитку створила власні методи.

Методами лінгвістичних досліджень займались багато відомих вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема: Карл Бругман, І. О. Бодуен де Куртене, Пилип Федорович Фортунатов, Вільгельм Вундт, Август Шлейхер та інші. Будь яке наукове дослідження не обходиться без ґрунтовної підготовки до нього.

Для проведення адекватного та компетентного дослідження лексичних та граматичних засобів реалізації категорії ввічливості в китайській мові ми використали ряд загальнонаукових та спеціальних лінгвістичних методів.

Дедуція процес виведення висновку, якщо вихідні припущення істинні, то висновок чинний на їх підставі.

Аналіз та описовий метод виявлення та знаходження всіх одиниць мови, їх особливостей та функцій. Дані методи використовувались для

визначення теоретичних засад дослідження категорії ввічливості в китайській мові.

Структурний метод статичних (сталих) характеристик ієрархічно впорядкованої системи шляхом виділення в ній підсистем і елементів різного рівня і визначення відносин і зв'язків між ними.

Функціональний метод передбачає дослідження мови у дії. Цей метод передбачає методики дискурс-аналізу, прагматичного аналізу, конверсаційного аналізу тощо. Дані методи слугували для виявлення і характеристики засобів та способів реалізації ввічливості, а також їхнього функціонування у мовленні.

Лінгвокультурологічний аналіз пов'язаний з прагненням осмислено сприйняти, декодувати іншу етнічну дійсність з допомогою мови, що є фактом цієї дійсності. Використаний у з'ясуванні та аналізі культурно значущої інформації у текстових утвореннях.

Контекстуальний метод для виявлення значень мовних одиниць, що реалізуються в конкретній ситуації спілкування.

Семантико-стилістичний метод полягає у виявленні співвідношення використаних експресивних мовних засобів до змісту інформації. В нашій роботі застосований для виявлення комунікативної інтенції мовця, смислових відтінків значень і прийомів створення ввічливості на різних рівнях мови.

Компонентний метод система прийомів лінгвістичного вивчення значень слів, суть якої полягає в розщепленні значення на складові компоненти, які називають семами, семантичними множниками і, зрідка, маркерами. Використовувався при аналізі та зіставленні лексичних одиниць, які мають однакову семантичну спільність.

Метод суцільної вибірки передбачає виокремлення термінологічних одиниць із фахових текстів та термінологічного масиву суміжних галузей із метою формування фактичного матеріалу дослідження. Цей метод

забезпечив нам вибір прикладів реалізації категорії ввічливості в сучасній китайській мові.

За допомогою вказаних вище методів, ми дослідили засоби реалізації категорії ввічливості в сучасній китайській мові. Завдяки використанню різних методологічних аналізів, ми дійшли висновку, що категорія ввічливості може виражатись не лише невербально, а також реалізуватись вербальними засобами. До того ж засоби можуть бути різнорівневими і їх вживання залежить від ситуації в якій вони повинні використовуватись.

Висновки до розділу 2

1. Існує велика кількість теорій, видів, підвидів та класифікацій категорії ввічливості в лексичному, семантичному та граматичному аспектах. Нами було досліджено низку таких наукових догм та проведено паралелі між ними. Нами також проаналізовано теорію Браун-Левінсона, щодо поняття ввічливості як позитивного та негативного обличчя мовця. Ми описали види категорії ввічливості згідно ситуації в якій вона виникає, а саме офіційну, ритуально-обрядову та побутову ввічливість. Відповідно до тверджень Л.П Боть ввічливість є відносним поняттям, яке визначається правилами, прийнятими в різних ситуаціях спілкування.

2. Враховуючи те, що категорія ввічливості виступає як функціонально-семантична категорія було застосовано низку загальнонаукових та спеціальних лінгвістичних методів: (дедукція, аналіз, описовий метод) для визначення теоретичних засад дослідження категорії ввічливості в китайській мові; структурний аналіз, функціональний аналіз – для виявлення і характеристики засобів і способів реалізації ввічливості, а також їхнього функціонування у мовленні; лінгвокультурологічний аналіз – для з'ясування та аналізу культурно значущої інформації у текстових утвореннях; контекстуальний метод – для виявлення значень мовних

одиниць, що реалізуються в конкретній ситуації спілкування; семантико-стилістичний метод – для виявлення комунікативної інтенції мовця, смислових відтінків значень і прийомів створення ввічливості на різних рівнях мови; компонентний метод – при аналізі та зіставленні лексичних одиниць, які мають однакову семантичну спільність; метод суцільної вибірки – забезпечив вибір прикладів реалізації категорії ввічливості в сучасній китайській мові.

РОЗДІЛ 3. ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ВВІЧЛИВОСТІ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Для того щоб вміти спілкуватися з людиною, яка розмовляє іноземною мовою, недостатньо мати мовні навички, тобто володіти етикетними формулами, існуючими в мові комунікації. Необхідно знати, в якій комунікативній ситуації вони можуть бути вжиті, яке їх прагматичне значення, і як вони можуть вплинути на співрозмовника. А також важливо знати, які комунікативні прийоми слід застосувати в тій чи іншій ситуації спілкування: подякувати або оцінити дії людини, зробити наголос на своїх намірах або поцікавитися намірами співрозмовника, заборонити або дати пораду тощо. Так як передбачити, а тим більше запам'ятати, як поводити себе у всіх ситуаціях спілкування неможливо, найбільш прогресивним, на наш погляд є володіння стратегіями ввічливості, які також мають національно культурні особливості і вмінням їх застосовувати в мовному спілкуванні.

Зв'язок мовного етикету з категорією ввічливості означає, що він включає форми, за якими закріплений статус ввічливих. Вони втілюють комунікативні наміри мовця, етикетні за своєю природою, коли до співрозмовника насамперед демонструється повага.

Саме правильний вибір мовних засобів на початку спілкування і постійна підтримка контакту з партнером надалі, вміння відчувати дистанцію, атмосферу в момент спілкування визначають успіх всього процесу комунікації. Таким чином, слід розглянути складові комунікативної ситуації, і в першу чергу фактор адресата, його роль.

3.1 Лексичні засоби реалізації категорії ввічливості в сучасній китайській мові

На лексичному рівні перевага надається нормативній лексиці. Універсальними засобами ввічливості є не тільки фрази-кліше, стандартні фрази, а й позитивно та емоційно забарвлені слова. У нашому дослідженні ми розподілили засоби реалізації категорії ввічливості за структурними групами. Найобширнішими ми вважаємо: звертання та сталі вирази (кліше). Окремо виділяємо прикметники, займенники, спонукальні та оптативні дієслова тощо.

3.1.1 Звертання як засіб реалізації ввічливості в сучасній китайській мові

У китайській мові існує займенник 您 *nín* Ви (ввічливе звернення). Як правило, китайці не зятяті прихильники звернень на "Ви". І вони часто звертаються 你 *nǐ* ти. Тому багато китайських текстів, де українською можна сказати «Ви», китайці пишуть 你 *nǐ*. Все через те, що китайці не люблять дистанціюватися один від одного, тому навіть до директора можуть звернутися 你 *nǐ*. Однак, 您 *nín* можна застосувати в сфері обслуговування по відношенню до клієнта, до людей похилого віку або до дуже знатних персон, наприклад, до Президентів.

Прикметниково-іменникове словосполучення 小姑娘 *xiǎogūniáng* маленька дівчинка, так зазвичай ми звертаємось до всіх китаянок будь-якого віку, але так звертатися не до дітей нешанобливо. Тому що так можна звертатися лише до зовсім юних осіб. Наприклад, 小姑娘, 为什么哭? *Xiǎogūniáng, wèishéme kū?* – Дівчинко, чому ти плачеш? Звернення ж до старших дівчат чи навіть жінок може мати переклад повія, дівчисько, що вважається некоректним та неприпустимим. Звернення до жінок з ввічливістю, яке

використовується найчастіше в китайській мові це 美女 *měi nǚ* жінка, дівчина. 美女, 怎么去商店? *Měinǚ, zěnte qù shāngdiàn?* – Дівчино, а як пройти до магазину? До людей чоловічої статі з ввічливістю можна звернутись прикметниково-іменниковим словосполученням 小伙子 *xiǎohuǒzi* молодий чоловік.

У китайській мові на першому місці, без виключення, ставиться прізвище, а потім ім'я і тільки так. Ні за яких умов неможна змінювати їх місцями. Якщо в українській мові змінити місця прізвища та імені, то все одно мова буде про одну і ту ж людину, а в Китаї імена Джан Лі або Лі Джан буде двома прізвищами та іменами абсолютно різних, не знайомих один з одним людей, які мають різні прізвища.

В китайській мові ввічливою формою звертання можна відмітити фрази:

- 尊王先生 *zūnwáng xiānshēng* високоповажний пан Ван, так як прикметник 尊 *zūn* високоповажний це скорочення від повного звертання 尊敬的 *zūnjìng de*, який є відповідником українського епітету «Дорогий». Воно виражає повагу до адресату та використовується в більшості ділових листів

- 亲爱的 *qīn'ài de* дорогий або шановний + ім'я адресата ввічливе звертання виражене прикметником, проте воно не зовсім пасує для ділового дискурсу, так як не достатньо формальне для ділової переписки, хоча і виражатиме ввічливість у неформальній обстановці.

- 敬启者 *jìngqǐzhě* шановний/-а Пан/Пані носить найбільший відтінок ввічливості, так як виражає повагу до адресата, зазвичай застосовується у офіційно-діловій переписці. Може вважатись сталою фразою, для застосування у листах.

У розмовній мові для привітання з людьми застосовуються такі ввічливі фрази:

- 欢迎 *huānyíng* Вітаю! та 欢迎光临 *huānyíng guānglín* Ласкаво просимо! Обидва вирази означають привітання людей в себе дома, місті чи

країні, вважаються ввічливими, адже показують ставлення людини, яка говорить, до співрозмовника.

- 日安 rì'ān *Доброго дня!* (вираз, що використовується для привітання в розмовному жанрі та в епістолярному в кінці спілкування як побажання гарного дня).

У Китаї просто назвати китайця за іменем або прізвищем досить формально і грубо. Співрозмовник не стане виправляти помилку, проте зрозуміє рівень знань китайської мови та культури одразу. Для такої унікальної країни як Китай, людина – це перш за все особистість, у якої є певні досягнення та навіть статус у суспільстві. Ось чому у спілкуванні з китайцями важливо виказувати свою повагу до співрозмовника, звертаючись на Ви або, що краще називати статус людини. До прикладу, 教授 jiàoshòu професор, 副 fù заступник, 博士 bóshì доктор (вчений ступінь) і тощо. До прикладу, 张教授, 您检查了我的报告吗? Zhāng jiàoshòu, nín jiǎnchále wǒ de bàogào ma? – *Професоре Чжан, Ви перевірили мою роботу?* В даному прикладі ввічливість реалізується двома засобами звертанням вираженим іменником 教授 jiàoshòu та займенником 您 nín.

Існує також універсальне звернення 师傅 shīfu *майстер, знавець, вчитель, наставник, шеф*, яке застосовується до:

1) «синіх комірців» чоловічої статі, так у Китаї називають представників робочого класу, до водіїв, робітників на фабриці, фахівців, продавців-консультантів. 师傅, 我们去火车站。Shīfu, wǒmen qù huǒchē zhàn. – *Водію, ми їдемо на залізничний вокзал.*

2) звернення до людей, які володіють певними навичками, наприклад, в кулінарному, бойовому мистецтві, сантехніці, виготовленні столярних виробів і т. д. 师傅, 您能做一个这样的盒子吗? Shīfu, nín néng zuò yīgè zhèyàng de hézi ma? – *Майстре, а Ви можете зробити таку шкатулку?*

Бачимо, що більшість звернень ввічливої форми виражаються за допомогою іменників, що називають статус людини у суспільстві і таким чином надаючи відтінок поваги до співрозмовника.

Якщо звертання відбувається до людини статус, якої невідомий, то можна використати модифікацію віку, додавши префікси 小 *xiǎo* малий та 老 *lǎo* старий перед іменем людини. Це ні в якому разі не буде грубо звучати китайською мовою, а навпаки слово 小 *xiǎo* буде розумітись як малий до дітей або юний до підлітків, слово 老 *lǎo* як старший, поважний, тобто досвідчений чи мудрий.

Обережним потрібно бути у звертаннях 小姐 *xiǎojiě* *Miss* та 同志 *tóngzhì* *товариш*. Заборонено вживати звертання 小姐 *xiǎojiě* *Miss* без прізвища, адже тоді воно матиме вульгарний переклад. Майже те ж, стосується слова 同志 *tóngzhì* *товариш*. За часів Радянського Союзу це слово перекладалось як товариш, іноді друг, а сьогодні в розмовній китайській мові можна почути це слово як гей. Тому варто бути обачливими при використанні таких слів, адже думаючи про те, що слова 小姐 *xiǎojiě* *Miss* та 同志 *tóngzhì* *товариш* ввічливі, можна образити людину.

3.1.2 Фрази-кліше та сталі вирази як засіб реалізації ввічливості в сучасній китайській мові

Фрази-кліше – це мовні одиниці, яким властивий постійний склад компонентів, звичне звучання, відтворення готових мовних блоків, вільний зв'язок між словами. У нашій роботі ми звернули увагу, що для категорії ввічливості теж властиві деякі кліше та сталі вирази, що майже завжди звучать за певних умов. Умовно ми поділили їх на три категорії, що стосуватимуться лише дискурсу ввічливого у китайській мові: *побутові, офіційно-ділові та побажання*.

Першою найбільшою категорією ми виділяємо *офіційно-ділові сталі вирази*, адже ввічливість найяскравіше показана в офіційно-діловій переписці.

Мова офіційно-ділових документів повинна бути ввічливою і тактовною, однак такі особливості китайської культури, як глибока повага до ділового партнера і висока цінність комерційної співпраці проявляються в офіційній документації на китайській мові як підвищена чемність до адресату і порівняно часте вживання важливих формулювань. У листах ділового характеру повинні бути присутні вживання різноманітних форм ввічливості, які прийняті в Китаї всюди і які необхідно знати для того, щоб вести бізнес з китайськими партнерами. Розглянемо деякі приклади з ділових листів, щоб ознайомитися з найбільш часто уживаними.

Перш за все, оскільки будь який лист починається зі звертання до співрозмовника, то ми зупинимось на вступній частині та проаналізуємо формули ввічливості, з яких розпочинається лист:

- 尊敬的 + *прізвище* + 先生 *Zūnjìng de ... xiānshēng* Шановний Пан + *прізвище*;
- 尊敬的领导 *zūnjìng de lǐngdǎo* Шановний директор;
- 尊敬的先生/女士 *zūnjìng de xiānshēng/nǚshì* Шановний Пан/Пані;
- 尊敬的 + *назва фірми* + 公司 *zūnjìng de ... gōngsī* Шановна компанія + *назва*.

В наведених зверненнях використовується однаковий, розповсюджений спосіб вступу у офіційному листі – це означення виражене прикметником 尊敬的 *zūnjìng de* «шановний». В залежності від того до кого ми звертаємось, ми використовуємо різні види звертання. Якщо ми пишемо конкретній людині, то його прізвище ми повинні вказати перед словами *先生/女士 xiānshēng/nǚshì* Пан/Пані, якщо ж з людиною особисто ми не знайомі, то можемо просто вказати її посаду як наприклад 尊敬的副总 *Zūnjìng de fù zǒng* Шановний віце-президент.

Другим етапом у написанні листа буде пояснення причини написання. Якщо відправник листа пише організації в цілому, то при її згадці використовується не ім'я організації, а спеціальне прикметниково-іменникове словосполучення 贵公司 *Guì gōngsī*, що буквально означає - «дорогоцінна компанія». Це також є однією з найбільш часто вживаних форм ввічливості в діловому листуванні. Наприклад, при написанні відповіді на лист з іншої компанії, звичайний вступ виглядає так:

1. 贵公司的来函收悉 *Guì gōngsī de láihán shōu xī* – *Ми отримали Ваш лист;*
2. 针对贵公司的来函... *Zhēnduì guì gōngsī de láihán* – *У відповідь на Ваш лист...*

Також якщо це лист-відповідь, то обов'язково повинна бути присутня вдячність за лист. При цьому зазвичай застосовуються кліше-формулювання:

3. 很高兴收到您的来信 *Hěn gāoxìng shōu dào nín de láixìn* Дуже раді отримати від Вас лист; В даному формулюванні позитивний прикметник 高兴 *gāoxìng* у поєднанні з підсиленням прислівником 很 *Hěn* утворюють ввічливу відповідь на лист.

4. 能收到您的传真我们深表荣幸, 谢谢您! *Néng shōu dào nín de chuánzhēn wǒmen shēn biǎo róngxìng, xièxiè nín* – *Отримати Ваш лист для нас велика честь, дякуємо Вам!* Тут у словосполучення 深表荣幸 *shēn biǎo róngxìng* виражає семантику ввічливості.

У діловій переписці між компаніями-партнерами часто адресат позначається як 贵方 *Guì fāng* *дорога сторона*. В залежності від того, яке формулювання було використано на початку листа 贵公司 *Guì gōngsī* чи 贵方 *Guì fāng*, то таке ж формулювання буде використовуватись по всьому листу і зберігається до кінця. Використане у вступі звертання не може бути

заміненим іншими займенниками або синонімами для уникнення неправильного розуміння смислу листа.

Існують різні види офіційних листів і кожен з них має певні кліше, які виражають і передбачають ввічливість. До прикладу у листі-претензії можна зустріти ввічливі фрази:

- 贵公司对于我公司的协助工作存在以下的问题 Guì gōngsī duìyú wǒ gōngsī de xiézhù gōngzuò cúnzài yǐxià de wèntí - Існують нижчевикладені проблеми по сприянню нам Вашою [дорогоцінною] фірмою;

- 我公司至今仍然未得到贵公司所承诺提供的服务 Wǒ gōngsī zhìjīn réngrán wèi dédào guì gōngsī suǒ chéngnuò tígōng de fúwù – Наша фірма досі не отримала послуг, обіцяних Вашою [дорогоцінною] фірмою;

- 希望贵公司能尽快解决以上问题，确保我方工作能够顺利进行 Xīwàng guì gōngsī néng jǐnkuài jiějué yǐshàng wèntí, quèbǎo wǒ fāng gōngzuò nénggòu shùnlì jìnxíng – Сподіваємось на найшвидше вирішення вищевикладених проблем Вашою [дорогоцінною] фірмою, що забезпечить успішну роботу з нашої сторони;

- 我方保留要求贵方赔偿我方经济损失的权利 Fāng bǎoliú yāoqiú guì fāng péicháng wǒ fāng jīngjì sǔnshī de quánlì – Наша сторона зберігає вимогу до шанованої сторони про виплату відшкодування за нанесені збитки;

- 由于贵方行为违背了双方签定的合同，我方特向贵方提出以下要求 Yóuyú guì fāng xíngwéi wéibèile shuāngfāng qiān dìng de hétóng, wǒ fāng tè xiàng guì fāng tíchū yǐxià yāoqiú – Так як шанована сторона порушила договір, що був укладений між обома сторонами, то наша сторона висуває наступні вимоги.

В поданих вище реченнях зустрічаються засоби реалізації ввічливості, які ми відносимо до сталих виразів. Адже, вони зустрічаються майже у кожному офіційному листі.

Проаналізувавши ввічливі кліше у листі-вибаченні, можна відмітити такі:

- 很抱歉我司的服务不能让您满意, 对于贵方的流标, 我们更感到万分惋惜 Hěn bàoqiàn wǒ sī de fúwù bùnéng ràng nín mǎnyì, duìyú guì fāng de liúbiāo, wǒmen gèng gǎndào wànfēn wànxí – Приносим глибокі вибачення, за те, що послуги нашої фірми залишили Вас невдоволеними, нам також дуже шкода, що зіпсували репутацію Вашої фірми.

- 院长, 谢谢您垂读我们的解释, 希望与您成为朋友 Yuàn zhǎng, xièxiè nín chuī dú wǒmen de jiěshì, xīwàng yǔ nín chéngwéi péngyǒu – Директоре, дякуємо Вам, що розглянули наші пояснення, сподіваюсь ми зможемо стати друзями;

- 由于我司的市场人员行为莽撞, 触犯和打扰您及贵司, 我们已做出相关处罚 Yóuyú wǒ sī de shìchǎng rényuán xíngwéi mǎngzhuàng, chùfàn hé dǎrǎo nín jí guì sī, wǒmen yǐ zuò chū xiāngguān chǔfá – Ми вже прийняли міри щодо працівників нашої фірми, які заважали, а також необдуманно поставилися до Вас та Вашої фірми.

У листах вибаченнях, як бачимо, максимально виражено те, що винувата сторона шкодує про скоєне і намагається прийняти міри, щоб усунути проблеми. Ввічливість виражена звертанням 院长 Yuàn zhǎng – Директоре, сталим виразом 很抱歉 Hěn bàoqiàn – Приносим глибокі вибачення, займенником 您 nín Ви, модальним дієсловом, що виражає семантику бажання з елементом надії 希望 xīwàng сподіватися

На основі текстових матеріалів, ми проаналізували, що заключна частина офіційного листа китайською мовою містить в собі вираження бажання подальшої співпраці. Це зазвичай реалізується ввічливими сталими формулюваннями: 等您的回信! Děng nín de huíxìn – Ждемо Вашої відповіді!; 期待着您的复音 Qídàizhuó nín de fùyīn – Сподіваємось на Вашу швидку

відповідь; 请尽快回复 Qǐng jǐnkùài huífù – Будь ласка, дайте відповідь якнайшвидше; 如蒙早日复函, 不胜感激 Rú méng zǎorì fù hán, bù shēng gǎnjī – Ми будемо вдячні за швидку відповідь; 我们希望不久将收到贵答复 Wǒmen xīwàng bùjiǔ jiāng shōu dào guì dá fù – Сподіваємось отримати від Вас відповідь у найближчий час; 预致谢意 Yù zhìxiè yì – Завчасно дякуємо Вам; 请保持联络! Qǐng bǎochí liánluò – Будь ласка тримайте з нами зв'язок; 多谢合作! Duōxiè hézuò – Дякуємо за співпрацю!

Під час прощання китайці використовують сталі форми ввічливості, які виражають побажання адресату: 祝工作顺利, 生活幸福! Zhù gōngzuò shùnlì, shēnghuó xìngfú – Бажаю успіхів в роботі та щастя у житті; 祝贵司生意兴旺发达 – Бажаю процвітання Вашій фірмі; 请代我向贵公司总经理问候! Qǐng dài wǒ xiàng guì gōngsī zǒng jīnglǐ wèn hòu – Передайте, будь ласка, мої найкращі побажання Вашому генеральному директору! На завершення офіційно-ділового листа повинна бути фраза 此致敬礼 Cǐzhì jìnglǐ або її короткий варіант 此致 Cǐzhì, що дослівно означає «з найкращими побажаннями», після чого вже ставиться підпис та дата написання листа.

Нами було розглянуто, ввічливі сталі вирази, що використовуються при написанні офіційно-ділових листів. Вони чи не найкраще ілюструють категорію ввічливості та реалізують її у офіційно-діловому стилі. Бачимо, що у кожному прикладі є по декілька засобів реалізації ввічливості, їх семантична функція полягає в тому, щоб звернутися, вибачитися або навіть пред'явити претензію з повагою до компанії-партнера, не образити та надалі підтримувати зв'язок.

До побутових сталих виразів ми віднесли формулювання, що часто вживаються у повсякденному житті. Розглянувши деякі текстові фрагменти ми віднайшли найбільш вживані та притаманні китайській культурі кліше-вирази, що репрезентують категорію ввічливості. До прикладу, у привітанні

您好 *Nín hǎo* – Доброго Вам дня, використано займенник 您 *Nín*, який виражає ввічливість. Цей вираз ми віднесли до кліше, адже він давно став усталеним в китайській мові. Для прощання час від часу зустрічається вираз 慢走 *Màn zǒu*, що перекладається як *До побачення*, але саме точний переклад «йдіть повільно» або «не поспішайте» дає змогу зрозуміти чому вираз вважається ввічливим, адже він виражає турботу про співрозмовника.

辛苦啦 *Xīnkǔ la* або 辛苦辛苦 *xīnkǔ xīnkǔ* виражає також турботу про співрозмовника, перекладається як *Ви втомилась, напевне* або *Ви старались з усіх сил*. 多喝热水 *duō hē rè shuǐ* прямий переклад цієї фрази *Пий багато гарячого!* На справді ж означає *Одужуй!* 我做了一点儿饭, 你凑合吧 *wǒ zuòle yīdiǎn er fàn, nǐ còuhé ba* – *Візьми перекуси, що є!* Всі ці сталі вирази виражають турботу про іншу людину, в китайській мові вважаються ввічливими. Коли людина не хоче спілкуватись чи погоджуватись з співрозмовником, ввічливим відходом від розмови стають слова 以后再说吧 *yǐhòu zàishuō ba*, 下次再说吧 *xià cì zàishuō ba*, 回头再说吧 *huítóu zàishuō ba*, що означають *давайте поговоримо пізніше про це чи наступного разу*.

Сталі вирази, якими ми користуємось при зустрічі: 幸会幸会 *Xìng huì xìng huì* – *Радий зустрічі*; 久仰久仰 *Jiǔyǎng jiǔyǎng* – *Радий зустрічі* (коли знайомитесь з новою людиною); 久闻大名 *Jiǔ wén dà míng* – *Я чув про Вас багато хорошого*, вважається дуже ввічливою фразою при знайомстві. 别来无恙 *Bié lái wúyàng* – *Як ти після нашої останньої зустрічі?* або *Сподіваюсь справи йдуть ще краще після нашої останньої зустрічі*.

При пораді: 好自为之 *Hǎozìwéizhī* – *Слідкуй за собою* або *Шануйся, щоб не повторювати помилки*; 悬崖勒马 *Xiányá lè mǎ* – *Покинь це поки не стало запізно*, фраза попередження про можливу небезпеку; 回头是岸 *Huítóu shì àn* – *Надійся тільки на себе!*

При утішанні: 东山再起 *Dōngshānzàiqǐ* – Все ще повернеться (якщо людина втратила роботу); 来日方长 *Láirìfāngcháng* – Ще будуть інші можливості (якщо людина програла чи втратила можливість); 破财消灾 *Pòcái xiāo zāi* – Сьогодні програв, потім виграєш втричі більше; 岁岁平安 *Suì suì píng'ān* – На щастя! (прирівнюється до українського виразу, коли розбили посуд), 节哀顺变 *Jié'āi shùnbìàn* – Не варто так засмучуватись (коли людина втратила близького друга чи родича).

При вираженні невдоволення: 胡说八道 *Húshuō bādào* – Що за нісенітниця! 讨厌 *Tǎoyuàn* – І як це розуміти? 你毛病 *Nǐ máobìng* – Ти зійшов з розуму! 忍无可忍 *Rěnwúkéřěn* – Це більше неможливо терпіти!

Ще однією категорією у нашому розумінні кліше-виразів ми вважаємо побажання. Вони присутні чи не в усіх мовах світу, кожен з них в повній мірі репрезентує ввічливість та повагу до людини, якій адресовано те чи інше побажання. Майже всі побажання оформлюються модальним дієсловом оптативності 祝 *zhù* бажати, ще однією примітною відмінністю китайських побажань чи вітань є те, що для молодих та людей старшого покоління вони будуть відрізнятися.

Для молоді:

祝您有一个特别的生日 *Zhù nín yǒu yīgè tèbié de shēngrì* – бажая тобі незвичного Дня народження;

祝你心想事成, 祝你美梦成真 *Zhù nǐ xīn xiǎng shì chéng, zhù nǐ měimèng chéng zhēn* – нехай мрії здійснюються;

事业顺利 *shìyè shùnlì* – Легкої роботи!

学习进步 *xiuéxí jìnbù* – Успіху в навчанні!

Для старших людей:

祝您健康到永久 *Zhù nín jiànkāng dào yǒngjiǔ* – бажая Вам довголіття (дослівно вічного здоров'я);

祝你松柏常青，永沐春风 Zhù nǐ sōngbǎi cháng qīng, yǒng mù chūnfēng – Зичу довгих років життя та крепкого здоров'я. В даному побажанні застосовано фразеологізм, що дослівно перекладається як вічнозелений кипарис завжди купається в весняному вітрі і означає: кипарис – символ фізичної та моральної стійкості, а весняний вітер це милосердя та гуманність.

祝您福如东海长流水、寿比南山不老松 Zhù nín fú rú dōnghǎi cháng liúshuǐ, shòu bǐ nánshān bù lǎosōng — Бажаю Вам щастя величиною як Південно-китайське море та довголіття як у нестаріючої сосни. В даному привітанні використовується порівняння віку сосни та людини, тобто так як сосна це символ довголіття. А також використано порівняння величини моря та щастя, в переносному значенні багато щастя.

Проаналізувавши категорію кліше-побажань, можемо стверджувати, що майже всі побажання починаються з модального дієслова оптативності 祝 zhù, що означає бажати. Також бачимо, що побажання для людей старших за віком та молоді різняться використанням різних словосполучень, що можна вважати ввічливими по відношенню до молоді, але не можна застосувати до старших людей. Те саме можна стверджувати і навпаки, щоб не образити молоду людину своїм побажанням краще не застосовувати побажання, які призначені для старших.

3.2 Семантичні групи реалізації категорії ввічливості у сучасній китайській мові

Одним із утворень у структурі ФСП є *семантична група*. Основний мовний критерій виділення семантичних груп це існування смислових зв'язків між словами за їх значеннями. Таким чином, в підґрунті виділення семантичних груп лежать семантична єдність певних одиниць. Ми

розглянемо деякі семантичні групи слів, які реалізують ввічливість у сучасній китайській мові.

Серед виразів китайською мовою, які застосовуються для реалізації **прохання** ввічливими є:

- мовленнєва конструкція 我相信...您 Wǒ xiāngxìn...nín «я сподіваюсь, що Ви...» або «я вірю в те, що Ви...» в ній не використано спонукальне дієслово 請 qǐng просити. Така конструкція, наприклад, у реченні 我下周需要信息,我相信在几天内您能找到资料并寄给我 Wǒ xià zhōu xīyào xìnxi, wǒ xiāngxìn zài jǐ tiān nèi nín néng zhǎodào zīliào bìng jì gěi wǒ – Ця інформація мені знадобиться наступного тижня, і я вірю в те, що ви зможете знайти та вислати її мені. Виражає високу ступінь імпозитивності, таким чином воно вважається менш ввічливим у порівнянні з іншими виразами.

- 請 qǐng будь ласка, як ми зазначали раніше для виказу ввічливості при проханнях необхідно використовувати спонукальне дієслово. Наприклад 請您簽署更新合 Qǐng nín qiānshǔ gēngxīn hé – Будь ласка підпишіть новий договір. Також у висловлюванні присутнє слово 您 Nín Ви, яке уже має відтінок ввічливості, та надає виразу ще більшого акценту на ввічливому ставленні до співрозмовника.

- дієслово 求 qiú просити, прохати про допомогу, вважається ввічливим на рівні з словом 請 qǐng просити. Єдина ізниця між словами у вираженні прохання 求 qiú як благати, а 請 qǐng як звертатись до когось. Наприклад, 求您幫我作一件事兒 Qiú nín bāng wǒ zuò yī bàn shì er – Благаю Вас допомогти мені у одній справі.

Розглянемо засоби реалізації ввічливості у **процаннях** листів офіційно-ділового стилю та живому мовленні.

Дослідивши китайські джерела, з усіх наявних виразів ввічливою вважається фраза 此致 *cǐzhì* з повагою, оскільки це скорочення від повного виразу 此致敬礼 *cǐzhì jìnglǐ*. Наприклад, 此致朋友般的敬礼, 王长 *Cǐzhì péngyǒu bān de jìnglǐ*, wáng zhǎng – З дружнім привітом, Ван Джан

Також ввічливість виражає фраза 期待您的利好消息 *qídài nǐ de lìhǎo xiāoxī* – Чекаємо з нетерпінням хороших новин від Вас. Ще одним виразом для завершення листа є 盼早日赐复 *ràn zǎorì cì fù* – сподіваємось на швидку відповідь, де використана фраза 赐复 *cì fù* уважити відповіддю, яка реалізує стратегію підвищення статусу адресата.

Якщо говорити про розмовний жанр, то загалом будь який вираз чи слово виражає ввічливість, адже привітання чи прощання це встановлені правила етикету. Таким чином, слова прощання в розмовній китайській мові це 再见 *zàijiàn*, 再会 *zàihuì* До побачення! – вирази можуть показувати як високу ступінь ввічливості так і середню, в залежності від того з якою людиною відбувається прощання; 回头见 *huítóu jiàn* Побачимось пізніше; 再见 *zàijiàn* Побачимось! – обидва слова виражають сподівання на ще одну зустріч; 拜拜 *báibái* Бувай (запозичення з англійської); 别了! *biéle* Прощавай! – виражають таке ж значення як у виразів 再见 *zàijiàn*, 再会 *zàihuì*.

Для того, щоб виразити **вдячність** у китайській мові використовується слово 谢谢 *xièxiè* дякую. Ми вважаємо, що дієслово 谢谢 *xièxiè* дякую, вживається найчастіше. Часто в ділових переговорах чи переписках та у реальному житті для вираження справді глибокої, великої вдячності застосовується слово 感谢 *gǎnxiè*, ще ввічливим словом буде 非常感谢 *fēicháng gǎnxiè*, яке виражатиме велику, дуже вдячність. Схожим за рівнем ввічливості є слово 致谢 *zhìxiè* приносити вдячність, виражати вдячність та 多谢 *duōxiè*, але зустрічаються вони рідше.

Коли хочемо виразити вдячність за допомогу іншій людині, використовуємо фразу 真的很麻烦您了 zhēnde hěn máfan nǐn le – Я дійсно дуже потурбував Вас. По-перше, тут опускається слово 我 Wǒ Я, це зроблено для того, щоб акцентувати увагу не на собі, а на людині, яка допомогла, і що їй принесло наше прохання труднощі чи складнощі. По-друге, такий виражає вдячність без слова 谢谢xièxiè дякую.

Для вираження **поради** у ввічливій формі не можна використовувати модальні дієслова 应该 yīnggāi або 要 yào повинен, обидва слова застосовуються як наказова форма, тому не є ввічливими. Краще застосовувати дієслова 出主意 chūzhǔyì; 建议 jiànyì, 劝告 quàngào – пропонувати, радити. Як приклад ввічливої поради можуть бути такі вирази:

我建议你休息一下 Wǒ jiànyì nǐ xiūxi yíxià – раджу тобі відпочити;

我劝你不要抽烟 wǒ quàn nǐ bùyào chōuyān – не раджу тобі курити;

我劝你不要干这个工作 wǒ quàn nǐ bùyào gān zhège gōngzuò – я не раджу тобі братися за цю роботу.

В двох прикладах застосовано заперечне модальне дієслово 不要 bùyào – не потрібно, яке надає відтінку ввічливості. Таким чином, за допомогою слів 出主意 chūzhǔyì; 建议 jiànyì; 劝告 quàngào пропонувати, радити, можна обережно та ненав'язливо, а головне ввічливо дати пораду другу або колезі.

Ми вважаємо, що ще однією семантичною категорією є **вибачення**, які згідно з концепцією С.Браун та П. Левінсон (Brown, Levinson, 1987), яку ми розглянули у першому розділі, «підриває» обличчя мовця (людини, яка вибачається) та «укріплює» чи навіть «підвищує» обличчя адресату. Найбільш поширеними словами, що застосовуються у мовленнєвому акті вибачення є 对不起 duìbuqǐ – Пробачте!, 不好意思 bùhǎoyìsi – Пробачте за незручності, 抱歉 bàoriàn – Винен, пробачте!

- Ввічливою фразою вважається 谨致歉意 Jǐn zhìqiàn yì – Сердечно прошу вибачення, адже автор підкреслює щирість у своєму вибаченні.

- 遗憾 yí hàn шкодувати про щось. Наприклад, у реченні 很遗憾我不能参加星期五的晚餐 Hěn yí hàn wǒ bù néng cān jiā xīng qī wǔ de wǎn cān – Жаль, що я не зможу прийти на обід в п'ятницю.

- 麻烦您, 请原谅 Máfan nín, qǐng yuánliàng – Пробачте, що потурбував або Пробачте, за пренесені незручності. Використовуючи, матеріал попереднього підрозділу бачимо, що для вираження вибачення також можна використати і такий вислів.

З аналізу лексичних засобів вибачень та вдячності в китайській мові бачимо, що прислівники їх підсилення такі як 真 zhēn, 多 duō можуть використовуватись комбінацією двох прислівників. Наприклад, 我真多谢您。 Wǒ zhēn duōxiè nín – Я дуже Вам вдячний.

У листах офіційно-ділового стилю існує фраза 深表歉意 shēn biǎo qiàn yì – прийміть мої глибокі вибачення. Виражає ввічливість на 100%, так як і слово 抱歉 bàoqiàn, яке виступає більш формальним ніж 对不起 duìbuqǐ. До того ж в даному вислові присутній прикметник 深表 shēn biǎo глибоко, що має семантичне значення від слова «дуже».

В лінгвістиці поняття **відмови** трактується як неприйняття інтенції адресата, який виражає смисл заперечної реакції на цілі адресанта, а також заперечна відповідь на прохання, вимогу чи пропозицію. Відмовити людині ввічливо – важко, але знаючи певні слова, можна уникнути різних непорозумінь.

Найменш категоричними та найбільш ввічливими вважаються слова у яких немає прямого заперечення, а воно лише мається на увазі. Такі відмови використовуються, як правило, щоб уникнути неприємної ситуації. Так наприклад, в китайській мові, щоб відмовити людині не достатньо сказати 我

不能 *Wǒ bùnéng* – Я не можу. Для ввічливого виказу відмови необхідно використати такі слова як

很可惜 *hěn kěxí* – дуже шкода;

毫无办法 *háo wú bànfǎ* – немає можливості, хоч в петлю лізь;

没有可能性 *méiyǒu kěnéng xìng* – немає змоги;

完全不是 *Wánquán bùshì* – абсолютне Ні;

我不同意你说的话 *Wǒ bù tóngyì nǐ shuō dehuà* – Я не згоден з тим, що ти говориш;

怕你不同意 *Pà nǐ bù tóngyì* – боюсь, що не згоден з тобою.

Пряма відмова вважається неввічливою формою спілкування в Китаї. основне завдання ввічливої відмови полягає в тому, щоб зберегти дружні відносини з ціллю подальшого спілкування. Особливо актуальна така відмова під час ділових переговорів, коли китайський партнер говорить *我考虑一下* *Wǒ kǎolǜ yīxià* – Мені потрібно подумати трошки або *我们要商议一下* *Wǒmen yào shāngyì yīxià* – Нам потрібно порадитись. Іноземний партнер одразу повинен зрозуміти, що йому відмовляють, але з подальшою співпрацею та дружбою.

Ми проаналізували різні засоби реалізації ввічливості у сучасній китайській мові та умовно розподілили їх на семантичні групи слів, які можуть виражати категорію ввічливості. Ми розглянули такі семантичні групи: *прохання, вдячність, порада, вибачення та відмова*. Також, ми помітили, що категорія ввічливості у цих семантичних групах може репрезентуватись різнорівневими засобами реалізації ввічливості. Наприклад, звертаннями, прикметниками, займенниками, модальними дієсловами та сталими виразами.

3.3 Категорійні ситуації вираження поваги в сучасній китайській мові

У пункті 3.1.1 ми розглянули ввічливі звертання до людей різної статі та статусу. Варто доповнити, що в китайській мові ввічливість в більшій мірі виражається в вербальному спілкуванні. Між людьми виникають певні взаємовідносини і відштовхуючись від цього ми проаналізували та поділили категорію ввічливості на підкатегорії поваги: 1) повага до старших; 2) повага до керівника 3) повага до родичів.

3.3.1 Повага до старших

Китайська молодь ставиться до старших з повагою - поступається місцем, дають можливість висловитися першими, сідають після них і не сперечаються. Пропонуючи книгу або газету тому, хто старше, необхідно передавати предмет обома руками.

До головних принципів організації сімейного життя, описаних Конфуцієм, відноситься синове благочестя - шанобливе ставлення до старших за віком і положенню в суспільстві. Цей постулат підкріплював культ предків, дуже розвинений у китайців. У традиційному Китаї існувала особлива система догляду молодого покоління за старшим, підтримка батьків була окремою функцією сім'ї. Однак в сучасній історії китайської держави важливість старшинства була серйозно знецінена, і головну роль тут зіграла жорстка демографічна політика. Як і раніше, поняття про велике потомство, яке повинне піклуватися про своїх старих батьків зіпсувала «політика однієї дитини». На плечі єдиного чада вона звалила догляд за обома батьками і чотирма дідусями і бабусями.

Істотний вплив на відносини всередині китайської сім'ї зробила і європейська культура. Загалом, сьогодні традиція догляду за старшими поколіннями поступово відходить на другий план, а концепція

«абсолютного послуху батькові» поступається місцем ідеї рівності між членами сім'ї. Таким чином, зв'язок між поколіннями слабшає, а взаємини літніх батьків і дорослих дітей існують радше в матеріальному контексті, ніж в моральному.

Проте не забуваймо, що ввічливе ставлення до старших присутнє і до нині. Ось декілька прикладів, як з повагою віднестись до літньої людини. Першим та найпростішим вираженням ввічливості до людини імені, якої ми не знаємо буде 您 *Nín* *Vu*. Так ми звертаємось не тільки до старших людей, а і просто, коли хочемо звернутись до людини з повагою. Цей займенник ми проаналізували в попередньому пункті.

У китайській мові лексика, що позначає родинні зв'язки, може вживатися до сторонніх людей в контексті ввічливого поводження:

伯母 *Bómǔ*, 阿姨 *āyí* – тітонька, 伯父 *bófù*, 叔叔 *shūshu* – дядечко.

Часто в Китаї можна почути як молоде покоління звертається до незнайомих жінок 阿姨 *Āyí* і чоловіків 叔叔 *Shūshu*. Наприклад, 叔叔, 您需要帮忙吗? *Shūshu, nǐn xūyào bāngmáng ma?* Дядьку, Вам потрібна допомога? Якщо замінити та додати ієрогліф 大 *Dà*, то звернення набуває більшого рівня поваги. Наприклад, 大阿姨, 附近有地铁站吗? *Dà āyí, fùjìn yǒu dìtiě zhàn ma?* Тітонько, а поблизу є станція метро? А найбільш розповсюдженими виявились 老太太 *Lǎo tàitài* - тімка, 老先生 *lǎo xiānshēng* - дядьку. 老人家 *Lǎorénjiā* використовується для літніх людей жіночої або чоловічої статі.

Засоби реалізації категорійної ситуації поваги до старших пов'язана і перетинається з іншими, які будуть згадані далі. Тому ми вважаємо, що засоби цієї категорії 阿姨 *Āyí* та 叔叔 *Shūshu* є поліфункціональними.

3.3.2 Повага до родичів

Далі розглянемо категорійні ситуації поваги до родичів. Адже, тут використовуються вищезгадані нами одиниці мови, що виражають повагу до старших. Вони можуть застосовуватись до родичів старших за віком, особливо, якщо вони не є близькими. Таким чином тут присутні 阿姨 *Āyí ma* 叔叔 *Shūshu*.

Також в китайській мові існує широкий спектр звертань, які проявляють повагу до родичів. Перш за все, 父亲 *fùqīn* батько, 母亲 *mǔqīn* мати – це дві головних особи у житті будь якої людини, ми вказуємо більш ввічливе та формальне звертання, що реалізує **повагу до батьків**. Наприклад, 父亲/母亲, 请坐下休息。 *Fùqīn/mǔqīn, qǐng zuò xià xiūxi*. Батьку/Мамо, присядьте будь ласка і відпочиньте. Так називають старших за віком людей, їх діти, зараз же можна почути як підлітки чи діти говорять 妈妈 *Māmā* та 爸爸 *bàba*. Наприклад, 妈妈, 我们想王一起玩。 *Māmā, wǒmen xiǎng wáng yìqǐ wán*. Мамо, ми хочемо пограти з Ваном.

Існує **повага між чоловіком та дружиною**, формально і здавалося б ввічливо вважається звертання 丈夫 *zhàngfu*, — 夫人/太太 *fūren / tàitai*, але проаналізувавши обрані нами джерела бачимо, що найбільш приємними та вживаними є слова ніжності до другої половинки, тут користуємось словами 老公 *lǎogong*, 老婆 *lǎowo* – чоловік, мужичок; жінонька. Наприклад, 老婆, 请给我米饭。 *Lǎowó, qǐng gěi wǒ mǐfàn*. Дружинонько, дай мені будь ласка рису. Іноді жінонькою називають дівчину, з якою серйозні відносини або додавши до імені префікс 小 *xiǎo* отримаємо пестливе слово, яке теж може виражати ввічливість.

Повага до дядька і тітки (своїх чи дружини / чоловіка) реалізується звертанням: 叔叔 *shūshu* дядько і 阿姨 *āyí* тітка відповідно, або *прізвище* + : 叔叔 *shūshu* / 阿姨 *āyí*: 王叔叔, 王阿姨 *Wáng shūshu, Wáng āyí*.

У китайців є особливе звернення до кожного родича, навіть якщо це «чоловік сестри двоюрідної бабусі». Щоб не роздумувати довго, багато хто називає родичів за принципом ієрархії (старшинства):

Ровесника	старший брат / сестра 大哥 <i>Dàgē</i> / 大姐 <i>dàjiě</i>
Віку батьків	дядько / тітка 叔叔 <i>shūshu</i> / 阿姨 <i>āyí</i>
Віку бабусь-дідухів	бабуся / дідусь 奶奶 <i>Nǎinai</i> / 爷爷 <i>yéyé</i>

Коли людині вже за 50, люди зазвичай звать його *老 lǎo* + *прізвище*. Цим способом можемо виділити **повагу до старших у сім'ї**. Таким чином, чоловіка на ім'я 松解 *Sōng jiě* зватимуть 老松 *Lǎosōng*. Деякі китайці **не** називають жінок в форматі *老 lǎo* + *прізвище*.

Найменшими у будь якій сім'ї завжди є діти, хоч ми не часто задумуємось про вираження ввічливості до них, але як ніжно, ласкаво звернутись до дитини, як не образити її ми задумуємось щоразу.

Повагу до дитини виражають зверненням 小朋友 *Xiǎopéngyǒu* «*маленький друг*», «*любий*». Ще одним характерним знаком є те, що в родині дітей не кличуть по імені. У всіх китайців є сімейне прізвище, навіть батьки звать своїх дітей не іменем, а прізвищем, яке зовсім необов'язково схоже на ім'я.

Іноді вигадують нікнейм, в якому повторюється друга частина імені, наприклад: ім'я 晓微 *Xiao Wei*, нікнейм - 微微 (*Wei Wei*) або додають 小 *xiǎo* до другого ієрогліфу імені: 小微 *Xiǎo wēi*.

Досліджуючи підкатегорію поваги до родичів, ми б хотіли проаналізувати вираження **поваги до друзів**, адже часто друзі прирівнюються до родичів. В Китаї існує поняття схоже до українського поняття «кумівства». Звичайно, лише внутрішній сенс цього слова, мається на увазі те, що в Китаї так само як і в Україні маючи впливового родича чи друга можна вирішити певні питання.

Отже, як звернутися ввічливо до свого друга-китайця. До друзів приблизно свого віку: додають 老 / 小 Lǎo / xiǎo («старий» / «молодий») до прізвища. Так, якщо людину звать 宋杰 修 sòng jié xiū, його друзі можуть називати його 老宋 Lǎo sòng (якщо він старше їх), 小宋 Xiǎo sòng (якщо він молодший за них).

Дуже близькі друзі можуть називати його 小修 Xiǎoxiū (тобто 小 + другий ієрогліф імені). Якщо обом друзям близько 50 років і старше, вони будуть називати один одного 老 + прізвище.

До друзів також можна звертатися просто по імені або повним ім'ям (прізвище + ім'я), особливо, якщо повне ім'я складається тільки з 2 ієрогліфів.

Ми можемо відзначити, що у Китаї існує традиція жителів сіл і південних провінцій додавати до другого ієрогліфу імені 阿 (ā) – виходить ласкаве прізвисько для друга або родича.

3.3.3 Повага до керівника та колег

Повага до вчителів, керівників, директорів, менеджерів тощо, зазвичай звертаються в форматі «прізвище + статус»: 李老师 Lǐ lǎoshī – вчитель Лі, 王老板 Wáng lǎobǎn – керівник Ван, 宋经理 Sòng jīnglǐ – менеджер Сун.

Покупці часто звать власника ресторану / магазину втішним «начальник»: 老板 *lǎobǎn*.

Якщо ми звертаємось та хочемо виразити повагу до генерального директора або до головного ми додаємо префікс 总 *zǒng* наприклад в словах: 总工长 *Zǒng gōng zhǎng* – головний майстер цеху, 总编辑 *Zǒng biānjí* – головний редактор, 总书记 *Zǒng shūjì* – генеральний секретар, 总检察长 *Zǒng jiǎnchá zhǎng* – генеральний прокурор.

При зверненні та реалізації поваги до заступника додаємо префікс 副 *fù*, таким чином утворюючи конструкцію:

Прізвище + 副 *fù* + посада.

Однак, існує правило, що при особистому зверненні до заступника мера не треба використовувати іменникове словосполучення саме 副市长 *fù shì zhǎng*, а потрібно називати 市长 *shì zhǎng* мер. Таким чином, Ви висловлюєте свою повагу. Наприклад, 张副市长 *zhāng fù shì zhǎng* Заступник мера Чжан (не особисто) та 张市长 *zhāng shì zhǎng* Заступник мера Чжан (при особистому зверненні).

При особистому зверненні та репрезентації поваги до колег найчастіше це звертання будується за наступною конструкцією:

Прізвище + посада / професія

Наприклад, 张老师 *zhāng lǎoshī* вчитель Чжан.

Але коли треба назвати когось в третій особі з повним ім'ям і прізвищем, або навіть повна назва компанії, то за такою схемою:

Посада / професія + повне ім'я або Повне ім'я + посада / професія

Перша структура частіше використовується у формальній мові (новини, газети). А друга - в розмовній мові.

Дослідивши лексичні засоби реалізації ввічливості, варто зазначити, що існують певні семантичні групи в яких ввічливість реалізується

різнорівневими засобами. За допомогою займенників, прикметників, модальних дієслів, звертань та сталих виразів можна побудувати речення, яке буде репрезентувати ввічливе ставлення до співрозмовника, зацікавленість у спілкуванні, а також виражати повагу.

Висновки до розділу 3

1. Ввічливість в комунікативній поведінці китайців це дуже важлива ознака їх комунікативної культури, яка зумовлює вибір формул та моделей ввічливої комунікації та відображає соціально-класову належність співрозмовників, що демонструє вибір комунікантами конкретних лексичних засобів відповідної семантики. Реалізація ввічливості відбувається не лише невербальним способом, а і вербальним. Важливо, що засоби, якими вона виражається застосовуються не тільки в офіційно-діловому стилі, а і у живому мовленні.

2. Спершу, нами було проаналізовано лексичні засоби реалізації категорії ввічливості в сучасній китайській мові. Ми розглянули, якими засобами реалізується ввічливість у мовленні. Проаналізували звертання та стали вирази. На основі аналізу текстових фрагментів офіційно-ділових листів виявлено, що категорія ввічливості у привітаннях та прощання репрезентується за допомогою лексичних засобів, а саме слів з позитивним забарвленням, а також лексем, які мають значення поваги. Для прощання застосовуються лексичні засоби з семантикою ввічливості. Подяка та прохання репрезентується за допомогою лексичних засобів, а саме емоційно-забарвлених слів для підвищення степеню ввічливості. В китайському діловому дискурсі категорія ввічливості у реалізації поради репрезентується за допомогою лексичних засобів, а саме дієслів, які дозволяють виразити ставлення до людини з повагою. У реалізації прохання зазвичай опускаються особові займенники для збільшення рівня ввічливості у висловленні.

3. У результаті дослідження лексичних засобів реалізації категорії ввічливості, а саме категорії звернення, можемо зробити висновок, що більшість звертань виражаються займенниками, іменниковими або прикметниково-іменниковими словосполученнями. В сучасній китайській мові, як і в будь якій іншій мові світу існує чимало сталих виразів та кліше. Ми проаналізували лише ті вирази, які є засобами реалізації ввічливості. Нами було розподілено кліше та сталі-вирази на три різні підгрупи: побутові, офіційно-ділові та побажання. До побутових віднесено загально-вживанні кліше у розмовній мові. Частіше всього вони виражаються запитаннями, що реалізують турботу про співрозмовника. Щодо побажань, ми проаналізували їх у різних тематичних розмовах та виділили: 1) кліше-побажання на День народження; 2) кліше-побажання в роботі чи навчанні. Характерною рисою будь якого побажання є слово 祝 zhù «бажати» і присутнє майже у всіх кліше-побажаннях. Ще однією відмінністю кліше-побажань в китайській мові став розподіл побажань, які адресовані людям старшого покоління та молоді. Помітимо, що для реалізації першого часто використовуються фразеологізми та порівняння. А для другого сталі вирази: Бажаю здоров'я, щастя і тощо. Найголовнішим ми виділяємо офіційно-ділові сталі вирази. Ми продемонстрували та дослідили їх, на матеріалі 10 листів виділи вирази, якими вітаються в офіційних листах, розпочинають, виказують ціль написання, утворюють заключну частину та прощаються. Також, висвітлили вирази, які репрезентують лист-вибачення та лист-претензія.

4. У висновку, дослідивши категорійні ситуації вираження поваги. Ми розподілили їх на підкатегорії поваги до старших, поваги до родичів та поваги до керівника і колег. Кожна з під категорій реалізується в мовленні різними засобами вираження категорії ввічливості. Проте, ми помітили, що існують слова-звернення, які можуть реалізовуватись у обох підкатегоріях поваги до старших та родичів. Здійснений нами аналіз, дає змогу дійти висновку, що категорія ввічливості в сучасній китайській мові може

реалізуватися не тільки невербальними, а до того ж вербальними засобами, за допомогою лексичних засобів.

5. Нами доведено, що більшість словосполучень, що репрезентують ввічливість та повагу до співрозмовника, це прикметниково-іменникові словосполучення, кліше, сталі вирази та фразеологізми. Нами проведено порівняння поняття 礼貌 lǐmào з іншими відповідниками цього значення в китайській мові, з такими як 尊敬 zūnjìng повага та 行为 xíngwéi, 举止 jǔzhǐ поведінка. Описано поняття 面子 miànzi обличчя як один з компонентів широкого розуміння поняття ввічливості в китайській лінгвокультурі, що означає репутація, оцінка діяльності людини суспільством.

ВИСНОВКИ

1. Категорія ввічливості є невід'ємною частиною спілкування у будь якій мові світу, китайська не є виключенням. Реалізація ввічливості це не лише звичайне використання мовних одиниць у конкретних комунікативних ситуаціях, це моделювання таких ситуацій. Ми репрезентуємо ввічливість як комунікативну та функціонально-семантичну категорію. Дана категорія відображається в лінгвокультурологічному аспекті китайської мови, адже її реалізація неможлива без культурного підґрунття. У висновку можемо стверджувати, що ми досягли поставленої мети дослідити засоби реалізації категорії ввічливості у сучасній китайській мові та виконали поставлені завдання. А саме:

- уточнили сутність категорії ввічливості як загальномовної категорії і закономірність її відображення в сучасній китайській мові;
- визначили сутність поняття «ввічливість» як комунікативної та функціонально-семантичної категорії;
- проаналізували засоби реалізації ввічливості в сучасній китайській мові;
- систематизували лексико-синтаксичні засоби творення ввічливості в сучасній китайській мові.

2. Ввічливість є невід'ємним компонентом міжкультурної комунікативної компетенції. Багато проблем міжкультурної комунікації виникають саме через невміння співрозмовників продемонструвати своє ставлення один до одного відповідно до норм даного суспільства і конкретних очікувань партнера. Дослідивши лінгвокультурологічні особливості вираження категорії ввічливості в китайській мові, ми прийшли до висновку, що в китайській культурі головним мотивом ввічливості є глибока повага, крізь призму цього твердження було проведено наше дослідження. Китайська культурна концепція ввічливості – це вербальне

застосування мовленнєвих формул ввічливості: звертань, сталих виразів, перефразу, евфемізмів, пом'якшень значень.

3. У нашому дослідженні ми аналізували категорію ввічливості як функціонально-семантичну. Ми досягли поставленого завдання та продемонстрували як категорія ввічливості реалізується у мові саме як функціонально-семантична категорія. Вона може реалізуватися як функція прохання, подяка, привітання, прощання, порада, вибачення та відмова. Кожна з цих функцій реалізується різними засобами реалізації, як лексичними, так і граматичними. До найпоширеніших засобів реалізації категорії ввічливості у сучасній китайській мові ми відносимо звертання, сталі-вирази, кліше. В свою чергу вони також поділяються на підгрупи, основною з яких є засоби, що реалізуються у епістолярному жанрі офіційно-ділового стилю.

4. Серед багатьох інших класифікацій категорії ввічливості, нами було виділено класифікацію, що містить *офіційну, ритуально-обрядову та побутову ввічливість*. *Офіційна ввічливість* застосовується у офіційно-діловому спілкуванні. Вона не має індивідуально-особистісного характеру, емоційно нейтральна. *Ритуально-обрядова ввічливість* регламентується сукупністю засобів для реалізації під час традицій, урочистих зустрічей, релігійних обрядів. *Побутова ввічливість* характерна для спілкування в різних повсякденних ситуаціях. У висновку, ми також можемо стверджувати, що вперше було досліджено підкатегорії ввічливості, а саме поваги до старших, до родичів та до керівника і колег. Серед субполів підкатегорій поваги до старших та до родичів зустрілися полі функціональні засоби реалізації ввічливості, адже вони функціонують у обох семантичних полях.

5. Ми досягли усіх поставлених нами завдань, а саме нами було уточнено сутність категорії ввічливості як загальномовної категорії і закономірність її відображення в сучасній китайській мові; визначено сутність поняття "ввічливість" як комунікативної та функціонально-

семантичної категорії; визначено та проаналізовано засоби реалізації ввічливості в китайській мові; систематизовано лексико-синтаксичні засоби реалізації ввічливості в сучасній китайській мові. Також, ми вважаємо, що робота може слугувати подальшим підґрунтям у дослідженні інших засобів реалізації категорії ввічливості в сучасній китайській мові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азимов, Э.Г., Щукин, А.Н. (2009). *Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам)*. Москва: ИКАР.
2. Безноса А. (2007). *Грамматичні індикатори вираження ввічливості*. Полтава.
3. Бернштейн А.Н. (1922). *Клинические приемы психологического исследования душевно-больных*. Государственное издательство Москва.
4. Богдан С.К. (1998). *Мовний етикет українців: традиції і сучасність*. Рідна мова. 320.
5. Болотнікова А. П. (2017). *Увічливість як національно-культурна категорія*. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна., 77. 63-68.
6. Бондарко А.В. (1987). *Теория функциональной грамматики: Введение. Аспектуальность. Временная локализованность. Таксис*. Наука. 348.
7. Ван Дань (2019). *Происхождение и определение традиционных китайских ритуалов и обычаев*. Культура и цивилизация, 9(2а). 105-114.
8. Ван Цзиньлинь (1996). *Обращения в типологически различающихся языках: На материале рус. и кит. яз.* Волгоград. 50
9. Ветрова Е.С. (2015). *Мовленнєвий етикет у дзеркалі монотеїстичних вірувань українців і лезгинів*. Одеський лінгвістичний вісник, 6(2). 3-8.
10. Власян Г.Р. (2011). *Коммуникативная категория вежливости: проблема интерпретации*. Вестник Челябинского государственного университета, 60. 36-38.
11. Гизатова Г.К (2018). *Роль системного подхода в определении функций фразеологизмов*. Казанский лингвистический журнал, 1(1). 31-38

12. Глушкова С.Ю. (2011). *Лингвопрагматические аспекты категории вежливости в английском и китайском языках*. Казань. 24.
13. Дзюбак Н.М. (2015). *Аспекти дослідження категорії ввічливості в сучасному мовознавстві*. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 12. 111-114.
14. Демченко Е.В. (2007). *Семантико-синтаксические средства выражения категории вежливости в английском и русском языках*. Ростов-на-Дону. 24.
15. Журавльова Н.М. (2012). *Мовна ввічливість українців кінця ХІХ – початку ХХ ст. та її відображення у творах Марусі Вольвачівни*. Вісник Запорізького національного університету, 1. 185-190.
16. Иосифова В.Е. (2019). *Феномен «вежливость» в китайском языке*. Калуга.
17. Карасик В. И. (1999) *Лингвистические характеристики мира*. Волгоград: Перемена. 200–209.
18. Корольова А.В. (2015). *Полідисциплінарний неофункціоналізм сучасної лінгвістики: витоки, традиції, перспективи розвитку*. Науковий часопис Національного університету ім. М.П. Драгоманова, 13. 122-127.
19. Ларина Т.В. (2009). *Категория вежливости и стиль коммуникации: Сопоставление английских и русских лингвокультурных традиций*. Москва, Рукописные памятники Древней Руси. 516.
20. Литовченко В.М. (2000). *Мовленнєвий етикет як компонент комунікації*. Наук. вісник Ізмаїл. держ. пед. ін-ту, 9. 175-177.
21. Любимова Ю. С. (2014). *Актуальність функціонального підходу до аналізу категорії модальності в китайській мові*. Наукова філологічна організація "ЛОГОС". 85—88.

22. Любимова Ю. С. (2016). *Функціональні особливості дослідження засобів та способів вираження категорії модальності в сучасній китайській мові*. Одеський лінгвістичний вісник, 5 (1). 87—91.
23. Любимова Ю.С. (2016). *Функціонально-семантичне поле модальності в сучасній китайській мові*. Київ. 205
24. Лю Вейцзинь. (2002). *Категория вежливости в русском и китайском коммуникативном поведении*. Русское и китайское коммуникативное поведение, 1. 25 - 27.
25. Макаров М.Л. (2003) *Основы теории дискурса*. Москва, «Гнозис», 280.
26. Мамонтов А.С. (2002). *Язык и культура: сопоставительный аспект изучения*. 187.
27. Мамонтов А.С. (2002). *Номинативные единицы — афоризмы (пословицы, поговорки) в аспекте сопоставительного лингвострановедения*. Вестник МГУ, 19(2).
28. Маринина Е.В. (2000). *О национальных стереотипах в учебных материалах*. Россия и запад: диалог культур: Доклады 7-й конференции, 8. 96-102.
29. Маслова В.А. (1997). *Введение в лингвокультурологию*. Учеб. пособие. Москва. 206.
30. Мальцев И.В. (1987). *Коммуникативные характеристики обращения*. Вестник ЛГУ, 1(2). 93-95.
31. Мельников Г.П. (2000). *Системная типология языков: Синтез морфологической классификации языков со стадийной*. Москва, РУДН. 90.
32. Мельничук О. М. (2005) *Український мовленнєвий етикет : синтаксично-стилістичний аспект*. Чернівці. 22.
33. Миронюк О.М. (2012). *Поетика української епістолярної ввічливості ХІХ – початку ХХ століття*. Запоріжжя: Запорізький національний університет. 548.

34. Радевич-Винницький Я. (2006). *Етикет і культура спілкування*. Знання. 291.
35. Рудовская Ф. (2010). *Категория вежливости в китайском языке и ее языковая реализация в свете специфики китайского ассоциативного мышления*. Благовещенск
36. Скрипник Ю.Д. (2006). *Невербальні засоби вираження ввічливості в корейській мові*. Східний світ, 2. 138-144.
37. Спаланчук О.С. (1995). *Засоби реалізації ввічливості в сучасній англійській мові*. Київський Нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. 21 с.
38. Стельмахович М.Г. (1981). *Мовний етикет*. Культура слова. 61.
39. Стельмахович М.Г. (1997). *Українська народна педагогіка*. Київ. 232. ISBN 5-7763-9265-9
40. Терещенко В.М. (2016). *Увічливість у контексті соціокультурної комунікативної взаємодії: постановка наукової проблеми*. Український світ у наукових парадигмах, 3. 6-14.
41. Федорова Т. В. (2004). *Семантика вежливости и средства ее выражения в современном русском языке (На материале произведений современной драматургии)*. Брянск. 20.
42. **Формановська М.І. (2007). *Речевое взаимодействие: коммуникация и прагматика*. Москва: Икар. 480.**
43. **Формановская, Н. И. (1998). *Коммуникативно-прагматические аспекты единиц общения*. Москва.**
44. Човганюк М.М. (2013). *Основні концепції теорії ввічливості*. Сучасні тенденції розвитку мов, 10 (9). 277-281.
45. Шабан А.К., Хомутова Т.Н. (2019). *Семантика понятия «вежливость» в различных лингвокультурах: универсальное и культурно специфическое*. Научный результат, 5(1). 85-95.
46. Шабат-Савка С. (2013). *Комунікативна інтенція в соціолінгвістичному аспекті*. Мова і суспільство, 4. 43-51

47. Brown P. (1997). *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge University Press. 345 p.
48. Goffman E. (1972) *On face-work: an analysis of ritual elements in social interaction*. *Communication in face-to-face interaction*. 319-346 p.
49. Holtgraves T. (2017). *Politeness*. Ball State University. 31 p.
50. Brown P., Levinson S. (1978). *Politeness. Some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press. 360 p.
51. 洪成玉。 (2002)。 谦词敬词婉词词类。 北京： 商务印书馆。
52. 马庆株。 (1997)。 指人参与者角色关系趋向与汉语动词的一些小奥。 北京： 清华大学出版社。 - 136 页。
53. 周符娟。 (2005)。 礼貌语言的管控// 修辞学习 2005 年第二期。 - 页

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ДОВІДКОВОГО ХАРАКТЕРУ

54. Аругтюнова, Н. Д. (1990). *Дискурс. Лингвистический энциклопедический словарь*. Москва: Советская энциклопедия.
55. *Китайско-русский словарь терминов и выражений, встречающихся в периодике*. Пекин: Издательство литературы на иностранных языках, 2002.
56. Колесников Н.П (1972) *Словарь антонимов русского языка*.
57. Ожегов С.И. (1960) *Толковый словарь русского языка*.
58. Штерн, І.Б. (1998). *Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. Енциклопедичний словник для фахівців з теоретичних гуманітарних дисциплін та гуманітарної інформатики*. Київ: АртЕк.
59. *Электронный словарь БКРС*. <<https://bkrs.info/>>.

РЕЗЮМЕ

汉语礼貌类别的特征归因于多种因素：语言，社会，文化等。礼貌类别是包括中文在内的任何语言文化的组成部分。但是，尽管存在这类作品，但语言学仍然存在许多问题，包括研究汉语言语中礼貌的手段。

工作主题的相关性是由于需要研究和加深有关礼貌类别的知识，即在现代汉语中礼貌的实现方式。研究主题对现代汉语礼貌范畴的日益增长的兴趣解释了这一研究主题的相关性。研究的功能方法是由现代语言学家在寻找说话者和演讲者之间的语言联系上的重点所决定的。

这项工作的目的是研究在现代汉语中实现礼貌范畴的方法。

该目标涉及解决以下特定任务：

- 阐明礼貌范畴作为普通语言范畴的实质及其在现代汉语中的反映规律；
- 将“礼貌”概念的实质定义为交际和功能语义范畴；
- 确定，分析以中文表达礼貌的方式；
- 系统化现代汉语礼貌化的词汇和句法手段。

研究的对象是现代汉语中的礼貌范畴。

研究的主题是在现代汉语中实现礼貌范畴的手段。

第一部分致力于现代汉语礼貌范畴研究的理论基础分析，从语言文化的角度开辟了这一范畴的特征，分析了礼貌的一般概念，研究了汉语礼貌范畴作为功能语义学的内容。功能语义领域。

第二部分专门研究汉语礼貌的语言范畴的方法论原则。

第三部分致力于现代汉语礼貌范畴的实现手段的分析和系统化。